

БАРСЬКА МІСЬКА РАДА

М. Йолтуховський, Є. Меснянкін, О. Бакалець, Б. Нетупський

БАР

Ключ до Східного Поділля

ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАРИС

БАР-2009

У книзі простежується шестисотлітня історія Бара – одного з найдавніших міст Поділля. Висвітлюються процеси розвитку міста як адміністративного центру регіону, що виходить далеко за межі сучасного району.

Використані матеріали міжрегіональних і Міжнародної науково-практичних конференцій, які проходили в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі ім. М.Грушевського, краєзнавців, давні і сучасні фотографії.

Для всіх, хто цікавиться історією міст України, минулим і сьогоденням Вінниччини і всього Подільського краю.

Редакційна група:

Олександр Козак, Микола Йолтуховський, Євген Меснянкін, Олексій Бакалець, Сергій Навроцький,

Михайло Петрина, Борис Нетупський, Лариса Шароватова, Ігор Лозінський

У книзі використані матеріали особистого архіву краєзнавця Миколи Йолтуховського, світлина Євгена Меснянкіна, Ігоря Лозінського, Тараса Щерби.

Розробка, дизайн та комп'ютерна верстка – Тарас Щерба та Ігор Лозінський

Wszelkie materiały i zdjęcia zawarte w niniejszej publikacji stanowią własność Miasta BAR i nie naruszają dóbr osobistych osób trzecich.

ISBN 978-83-927080-8-7

© Wydawca: AMJ Marketing, Usługi reklamowo-marketingowe, Marcin Jadach

82-200 Malbork, ul. Jagiellońska 2/27

Tel./ faks: 055 272 21 18, 0 606 942 503

Крізь сивину століть, з часів відвідин Подільського краю королевою Польщі Боною Сфорцою, торує собі дорогу на шляху до вічності старовинне місто Бар. Його поступальний розвиток позначений долями тисяч людей, обпалений вогнями звияжних подій під час захисту від зазіхань ворогів, прикрашений трудовою славою та яскравими подіями в родинному колі громади.

Недарма Барську землю називають яблуневою гілкою Поділля. В цій істині - весь Бар, яскравий, трудовий, квітучий, молодий та вічний.

Особливою гордістю міста є мешканці, які проживали десятки, сотні років тому, які тепер примножують славу нашого міста, які народяться завтра, через десятки та сотні років, щоб далі нести незгасаючий вогонь звияги під покровительством Святого Миколая до вічності.

Барський міський голова

Олександр Козак

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНИЙ БАР	5
Географічне положення і природа краю	6
Прадавня історія краю	7
Історія міста	9
НОВЕ ЖИТТЯ СТАРОГО МІСТА	15
Освіта	16
Дитячий садочок №1 «Берізка»	16
Дитячий садочок №2 «Сонечко»	16
Дитячий садочок №3 «Зірочка»	17
Дитячий садочок №7 «Казка»	17
Дитячий садочок № 8 «Дружба»	18
Загальноосвітня школа I-III ступенів № 1	19
НВК «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 2-гімназія»	19
Загальноосвітня школа I-III ступенів № 3	20
Загальноосвітня школа I-III ступенів № 4	20
Барська дитяча музична школа	21
Барський професійний будівельний ліцей	21
Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Михайла Грушевського	22
Барський автомобільно-дорожній технікум НТУ	23
Культура	25
Культурно-освітнє товариство поляків у Барі	28
Філателія і філателісти	29
Засоби масової інформації	29
ВАТ «Барський машинобудівний завод »	30
ТОВ «Барська швейна фабрика»	32
Барський цех електрозв'язку №6 ВАТ «УКРТЕЛЕКОМ»	33
ТОВ «Пфаннер Бар»	33
ДП «Барський спиртовий комбінат»	33
ВАТ «Будівельно-монтажне підприємство №1»	34
Військова частина А 0853	34
Барський РВ УМВС	35
Спорт	37
Барський оздоровчо-спортивний клуб «Криголам»	38
Клуб спортивних єдиноборств ім. Ю.Барди «Дао»	38
КЗ „Оздоровчий табір” Фортуна”	39
СЛІД В ІСТОРІЇ МІСТА	43
Письменники, життя і творчість яких пов'язані з нашим містом	44
Місцеві автори	45
Художники з нашого краю	46
Роботи місцевих майстрів	47
Герби міста різних історичних періодів	48
Найважливіші події в історії Бара та його околиць	49

ІСТОРИЧНИЙ БАР

Географічне положення і природа краю

Між пагорбами Подільської височини, на лівому березі тихоплинної річки Рів, розташоване місто Бар. Це центр району, який має площу 1102 кв.км з населенням 28174 чоловіків та 34290 жінок, за переписом 2001 року. Саме місто займає площу 1387 га, і проживає тут понад 18 тисяч мешканців. Географічні координати: 49°04' північної широти та 27°41' східної довготи. Характерним рельєфом краю є чергування підвищень і долин, в яких протікають струмки, що живлять ліві притоки Дністра – річки Лядову, Лозову, Немію, Мурафу з Мурашкою та праву притоку Південного Бугу – Рів. Висота над рівнем моря - 330 метрів. Перегороджені греблями річки і струмки утворюють у районі понад 30 ставків. Найбільші з них - біля м. Бара та смт. Копайгорода, сіл Антонівки, Верхівки, Мар'янівки, Гармак, Шершнів. З мінеральних джерел промислове використання має гідрокарбонатна магнієво-кальцієва природна столова вода «Барчанка» (с.Матійків) та «Ніка» (с.Верхівка). В околицях міста біля сіл Сеферівка, Киянівка і Явтухи є кринички, воду з яких церква визнає цілющою.

Типова лісостепова територія краю має багатий і різноманітний рослинний світ, що зумовлено добрими ґрунтами, достатньою кількістю сонячного тепла і вологи. Сірі суглинки при належному удобрюванні дають добрі урожаї. Лісовий фонд району становить 17739 га, поширеними породами дерев є дуб, граб, ясен, клен, липа, береза. З кущів можна зустріти ліщину, шипшину та калину. До дикорослих рослин краю належать конюшина, пирій, волошка, фіалка, суниця, медунка. На полях вирощують пшеницю, жито, кукурудзу, горох, картоплю, цукрові буряки, соняшник.

Барський район – «яблунова гілка Поділля» - славний своїми садами, де добре ростуть і щедро родять яблуні, груші, сливи, вишні, черешні.

Чимало зустрічається і лікарських рослин. Це ромашка, м'ята, чебрець, череда, аїр (татарське зілля), любисток. Серед рослин, що занесені до Червоної книги Вінницької області, масово поширені підсніжник звичайний, дзвоники всіх видів, конвалія звичайна, латаття біле, пролісок дволистий, фіалка запашна, черемха звичайна.

Особливості рослинного краю сприяють різноманітності тваринного світу. У лісах можна зустріти зайця,лисицю, їжака, сарну, а біля річок – ондатру, видру. У полях водяться гризуни: ховрашок, хом'як, польова миша, кріт. Найпоширенішими птахами є дятел, дрізд, синиця, зозуля, жайворонок, сорока, ворона, лелека, журавель, ластівка, горобець.

У річках та утворених на них ставках загальною площею 1971 га водяться окунь, карась, плотва, лин, щука, а господарство «Прогрес» розводить і вирощує коропа, товстолобика і білого амура.

Є в нашому краї досить цікава зоологічна пам'ятка, яка привертає увагу науковців-орнітологів – колонія сірих чапель в урочищі Шершнянська дубина. Окрім цього, варта уваги дослідників садиба ХІХ ст. «Лугове» разом з прилеглою парковою зоною, де ростуть дев'ятнадцять видів екзотичних дерев, серед яких – дуб болотний, сосна веймутова, чорна дугласія, тюльпанове дерево.

У нас і справді є чим пишатися і що зберігати для наступних поколінь.

Ль 9. г. БАРЬ, Под. губ. Общій видъ.

м. Ваг-Род. видок оголу.

В'їзд до Бара.

Фотографія початку ХХ ст.

Прадавня історія краю

Місто Бар та його околиці знаходяться на потужному фундаменті. При бурінні двох сорокаметрових свердловин для водозабору в центрі міста можна було побачити під кількадеметровим шаром ґрунту, кварцового піску і мергелевої гальки майже тридцятиметровий гранітний моноліт. У ранній період розвитку Землі теперішня наша Подільська височина була гірською системою, яку потім кілька разів заливало море. В період великого зледеніння Європи льодовики до нашого краю не дійшли, але клімат тоді був подібний до клімату теперішньої тундри. Тут бродили північні олені, шерстисті носороги, вівцебики та мамонти. Приблизно 15-18 тисяч років тому, на планеті почалося глобальне потепління, яке призвело до значного підвищення вод океанів. Висока вода, подолавши природні перешкоди на місці стику Європи й Азії, проробила в суші протоки Дарданелли і Босфор. Американські геологи В.Пітман і В.Райан, зібравши воєдино всі відомі факти про те, що відбувалося тут 7,5 тисяч років тому реконструювали події перетворення прісного озера в солоне Чорне море. Фактично відбувся біблейський потоп, який тривав близько 300 днів, потужністю в 200 Ніагарських водоспадів з висоти 120 метрів. За добу вода могла просуватися на 400 метрів.

За підрахунками вчених, у цьому благодатному краї проживало близько 200 тисяч мешканців. На той час це було більше половини населення Європи. Ті, що врятувалися від потопу (цілком можливо, відображеного в Біблії), вирушили в лісостепову зону, і за неповних два століття землеробство, розповсюджене ними, стало благом для Європи. Сліди Буго-Дністровської культури, яку принесли ці племена в наш край, багато вчених вважають попередницею праукраїнської трипільської культури. Унікальні факти давньої минувшини України відображено в творі батька історії Геродота, написаного майже за 2,5 тис. років до наших днів. Його четверта книга «Мельпомена» розповідає про племена жителів нашого краю - алізонів, які мешкали в тій місцевості, де зближуються ріки Тірас (Дністер) і Гіпаніс (Південний Буг). По карті орієнтовно це місце на Поділлі можна визначити по лінії Ямпіль-Пороги на Дністрі і Печера-Сокілець на Південному Бугі. Геродот повідомляє: «Алізони і калліппіди взагалі мають такий спосіб життя, як і скіфи, але сіють і їдять пшеницю, цибулю, часник, сочевицю і просо. Над алізонами живуть

скіфи-оратаї, які сіють пшеницю не для їжі, а на продаж. Ще далі над ними живуть неври, а далі на північ від неврів, наскільки я знаю, є незалюднена країна...» З прадавніх часів Поділля, в порівнянні з литовськими і польськими землями, вважалось «історичною країною сонця». Ось чому тут «сонце визнано було найпригожішим для нього гербом».

За астрологічною географією, яка відбиває енергетичну взаємодію Космосу і Землі, Поділля є регіоном Терезів. Це немов місток між Центральною і Західною Україною, між Волиною і Причорномор'ям. Західне Поділля (частина Тернопільщини і майже вся Хмельниччина) та Східне Поділля (Вінниччина і південно-західна частина Черкащини) – це дві чаші терезів, а лінія Хмільник – Бар – Могилів-Подільський - наче стержень цих терезів. У різні часи історії тут відбуваються знаменні події, хоча вони не всіма належно оцінюються. Терези заспокоюють, урівноважують, узгоджують, призводять до примирення.

Місто Бар, що стоїть на одному з найважливіших древніх шляхів – Кучманському, протягом століть вважалось ключем до Східного Поділля. Сюди ще в перші століття нашого літочислення завозили античні товари, про що свідчать знахідки археологів (1998-2000 рр.) на черняхівських поселеннях Гайове – Гармаки. В межах міста (лівий берег р.Рів, Капцанівка) при прокладенні побутового газопроводу в 1997 році знайдена латунна антична монета із зображенням богині Діани. В 1891 році до Кам'янець-Подільського єпархіального древньосховища (тепер музей-заповідник) поступила мідна монета римського імператора Септимія Севера (194 р.), знайдена біля с.Митки, на місці древнього поселення Ключ.

Наш край винятково багатий на старожитності епох і народів, бо територія його родюча і розкішна, справжня «земля обітована» була зручною для проживання, починаючи з появи найдревніших людських колективів на півдні Східної Європи. Краєм, де «течуть молочні ріки в медових берегах», називав наш край французький мандрівник XVII ст. д'Аллєраль у своїх «Мемуарах», а в самих подолян побувала приказка: «На Подоллі всього доволі».

На Поділлі, біля Дністра, досліджено рештки стійбища, що відноситься до раннього палеоліту. Найдревніші рубила на території України виявлені саме тут, поблизу с. Лука-Врублівецька Кам'янець-Подільського району. Близько 300 тис. років тому первісна людина (синантроп) цим знаряддям полювала на дрібних тварин і добувала рослинну їжу, ведучи мандрівний спосіб життя. В наступні

150 тис. років субтропічний клімат краю внаслідок насування льодовика змінився, і ландшафт став схожий на тундру і тайгу. Людські колективи активізували свою боротьбу за існування, вдосконалювали знаряддя праці, довше проживали на одному місці. На території Могилів-Подільського району, над Дністром, біля Нагорян і Озаринець, Суботівки, Яришева, Яруги досліджено палеолітні стоянки цього періоду. Матеріали розкопок підтвердили, що головним заняттям людей того часу було полювання на великих тварин (переважно мамонта), а також на дикого коня та зубра. Зросла роль вогню, розвинулася техніка обробки кістки, з'являються постійні житла. Людей цього періоду відносять вже до неандертальців. Льодовиковий період закінчився в мезолітичну епоху (10-8 тис. років тому). Клімат, рослинний і тваринний світ наближається до сучасного. Численні людські общини роздроблюються, бо полювати на дрібних тварин вже можна навіть поодинокі, застосовуючи винайдені в цей час лук і стріли.

Буго-Дністровський неоліт (VI-V тисячоліття до н.е.) характерний прирученням основних видів тварин: биків, свиней, овець, кіз. Тоді ж навчилися вирощувати пшеницю. Кілька десятків поселень цього періоду досліджено в межиріччі середньої течії Південного Бугу і Дністра, а в нашому районі - поблизу сіл Кошаринці, Кузьминці, Мальчівці, Міжлісся, Мартинівка, Верешки.

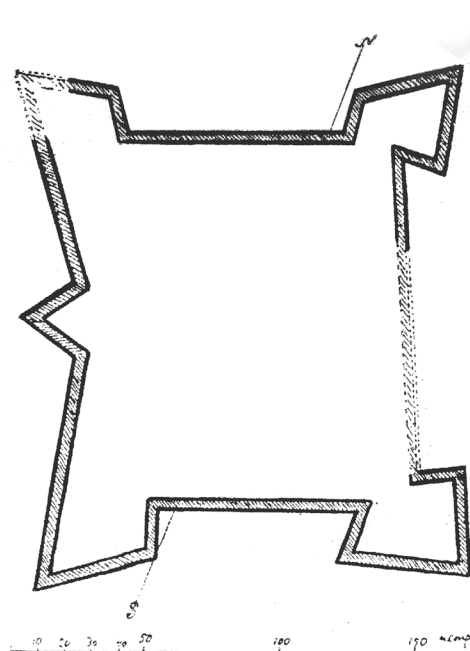
Мідний вік та епоха бронзи припадає в нашому краї на IV-II тисячоліття до н.е. і представлена широковідомою трипільською культурою, яка зустрічається в нас досить часто, бо густина населення тоді вже була близько 10 осіб на квадратний кілометр. Одне з найбільших поселень нового кам'яного віку на Придністров'ї площею 100-120 гектарів існувало близько 5 тис. років тому на правому березі Лядови, неподалік с.Ялтушкова, досліджувалось археологами в 1978, 1983 та 1994 роках. Серед знахідок переважають керамічний посуд, антропоморфні статуетки, знаряддя праці з кременю (скарб крем'яних ножів, скребки, рубила). Поселення цього періоду виявлено на східній околиці Бара, а на правому березі річки Рів, на околиці с. Чемериси-Барські, було досліджено могильник комарівської культури (доба бронзи, початок I тисячоліття до н.е.). Саме комарівську культуру археологи вважають основою подальшого розвитку стародавніх протослов'янських племен.

За два кілометри на захід від теперішнього міста близько 2,5 тис. років тому залишили свої сліди скіфи. Тут, справа від дороги на Гайове, знаходяться

залишки скіфської могили. На захід від цього поселення, на лівому березі річки Рів, в останні роки досліджувалися поселення черняхівської культури, де виявлено, крім кераміки, залізні вироби та сліди місцевого залізобудного промислу (близько 1600 років тому). У кінці XIX століття на правому березі р. Рів було виявлено давньоруське поселення X-XI століть, яке, ймовірно, носило однойменну з річкою назву. У «Повісті времених літ» знаходимо: «...ulichі і тиверці сиділи по Дністру... греки називали їх «Велика Скіфь». У кінці IX століття баварський географ зазначав, що «чисельний народulichів має 318 міст, а... народ тиверців – 148 міст». У середині XII століття територія нашого краю входить до складу Галицької Русі, а з 1199 року – до Галицько-Волинського князівства.

У 1240 році монголо-татарські орди Батия страшною грозою пронеслися над Південно-Західною Руссю, зруйнувавши Київ. Продовжуючи похід на захід, Батий не встиг нанести Поділлю значних збитків, але примусив платити йому данину пшеницею і просом. Під владою татар Поділля було до 1362 року, коли військо литовського князя Ольгерда при допомозі місцевого населення перемогло на річці Снівода (притоці Південного Бугу, поблизу Хмільника) «трьох царків татарських... Кутлубуга, Качибея і Дмитра Солтана... від Поділля прогнали владу татарську».

Для захисту від набігів південних сусідів у нашому краї розпочалося масове спорудження фортець, які стали основою для виникнення міст на найважливіших стратегічних напрямках Кучманського і Чорного шляхів.

План Барського замку

Історія міста

Поселення Рів існувало на правому березі однойменної річки до початку XV ст. Грамота князя Свидригайла, яку відносять до 1401 року, згадує вже власника замку Альберта Ровського. Цей запис був першою документальною згадкою про замок і місто. У грамоті короля Владислава III від 28 липня 1435 року є запис про надання Георгію Кунцовичу поселення Рів. А в грамоті цього короля від 17 січня 1443 року записано, що Рів і Ялтушків перейшли у володіння Стогнева Рея із Шумська. В червні 1452 року татари напали на Рів, спустошили його і захопили в полон Рея з дружиною та дітьми. В 1456 році польський король Казимир дозволив воєводи руському Андрію Одровонжу викупити Рів з Ялтушковом, Іванівцями та іншими селами уродичів Рея. Місто знаходилося на Кучманському шляху, який проходив по вододілу Дністра і Південного Бугу. Турецько-татарські напади, як відзначав у своїй книзі «Барське староство» Михайло Грушевський, завдали великих спустошень. У краї землями володіли переважно українці. Серед землевласників згадуються місцеві подільські шляхетські родини: Галузінські, Волковинські, Йолтуховські, Васютинські, Шеліховські, Поповські, Радзівевські, нащадки яких і сьогодні проживають у м. Барі та його околицях.

1537 рік відкрив новий період в історії нашого краю. Цього року Бона Сфорца, дружина польського короля Сигізмунда I Старого, італійка

за походженням, викупила місто у подільського воєводи Станіслава Одровонжа. Вона наказала будувати фортецю на лівому березі річки Рів, де і знаходиться сучасний Бар, якому в 1540 році було надано Магдебурзьке право, пільги від повинностей, перший герб з літерами B.S. (відзнака прихильності королеви) і назву на честь італійського Барі, рідного міста королеви. Бона протягом 38 років перебування в Польщі брала найактивнішу участь у державних справах, активно впливала на формування «епохи Сигізмундів» - періоду розвитку польської культури і науки та часу доленосних подій для народів, що населяли Річ Посполиту і межували з нею.

Печатка королеви
Бони Сфорци

У Барі пройшло дитинство і юнацькі роки Мирона Костіна (1633-1691 рр.) – визначного політичного діяча, літописця, мислителя і самобутнього поета Молдови. Його батько, Янко Костін, будучи господарем Молдови, виступив проти сваволі турецького султана і змушений був рятуватися від переслідувань на Поділлі. Біля Бара він мав маєток, тут і був похований. Мирон Костін одержав освіту у відомому на той час Барському колегіумі. На початку 1652 року повернувся в Молдову, де одружився з племінницею Петра Могили Оленою, внучкою Симона Могили. М. Костін став одним із найбільших землевласників князівства, зайнявши третє місце в майновій ієрархії молдавських феодалів. Потім М. Костін, як дипломат, ще не раз приїздив до України, бував у Кам'янці-Подільському та Барі.

У Барі та його околицях боротьба українського населення проти національно-релігійного і соціального гніту сягнула кульмінації влітку 1648 року. Враховуючи стратегічне значення міста, король направив сюди 200 німецьких драгунів і 200 піхотинців з 4 гарматами, які поповнили польську залогу, що становила близько 3000 осіб і мала 50 гармат, 5 тис. мушкетів, 100 бочок пороху. Після кількаденної підготовки до штурму козацько-селянські загони при сприянні міщан вранці 31 липня оволоділи замком. У 1648 році був створений Барський полк на чолі з Петром Олександровичем

Кішкою (Олександренком). Також до Брацлавського полку входило багато вихідців із Бара та староства. Жорстокі бої за Бар тривали з перемінним успіхом упродовж кількох років. Сюди у вересні 1653 року прибув із 30-тисячним військом Богдан Хмельницький. Відомо декілька універсалів з поміткою «табір під Баром». Звідси Хмельницький повідомляв російських послів, що в польському таборі під Жванцем великі труднощі і голод, а козаки готові взяти осаджених штурмом. Після обрання Івана Виговського гетьманом Бар стає його резиденцією, Барське староство надається йому у володіння (1657-1664 рр.).

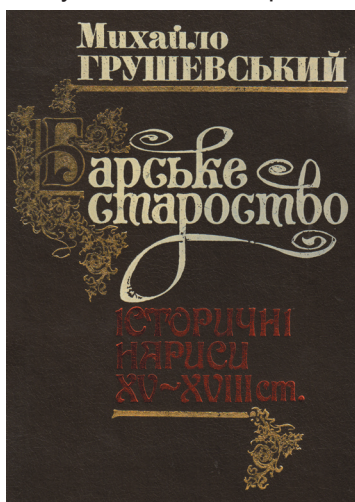
Турецьке панування на Поділлі (1672-1699 рр.) перетворило край у руїну. Ось як описав наш край того часу німецький мандрівник Ульріх фон Вердум: «Бар. Раніше це було велике місто з гарними храмами, монастирями, тепер же в більшій частині зовсім спустошене ... хоча з руїни видно, що колись тут були масивні споруди ...». В 20-роках XVIII ст. визвольна боротьба в краї набуває нового розмаху, який майже півстоліття вели гайдамаки. На Поділлі гайдамацький рух очолив сотник Верлан із Шаргорода. Його загони пройшли Брацлавщину, Поділля, Волинь, здобули Бар, Жванець, Броди, Збараж, влітку 1734 року доходили до Кам'янця-Подільського і Львова. Найбільшим піднесенням гайдамацького руху була Коліївщина (1768 р.). У Барі була проголошена Барська конфедерація - військово-політичне об'єднання польської шляхти, спрямоване проти короля Станіслава-Августа Понятовського і Російської імперії. У місцевому костюлі під керівництвом кам'янецького біскупа Яна Красінського і магната Юзефа Пулавського 29 лютого 1768 року відбулося заключне зібрання цієї організації. Після розгрому конфедерації Бар все ж залишається в складі Польщі і лише в 1793 році, після другого поділу Польщі, відійшов до Росії як повітове місто. У 1797 році воно втратило адміністративне значення і стало заштатним містом Могилівського повіту.

У метричній книзі Барської Свято-Успенської церкви за 1800 рік знаходимо такі відомості: народилося 12 хлопчиків і 21 дівчинка, померло 15 осіб чоловічої статі та 26 жіночої статі. В 1829 році про прихожан церкви записано: всього дворів - 100, у них чоловіків - 322, жінок - 282; з них у місті - двори цивільних чиновників, де проживало 6 осіб чоловічої і 7 жіночої статі, та 48 дворів міщан, у яких відповідно - 182 і 172 особи. В передмісті, Балках, у 1829 році вперше згадується 17 дворів старообрядців – росіян.

Однією з пам'ятних сторінок боротьби проти самодержавства був декабристський рух, який торкнувся нашого краю. Головним осередком цього руху в Україні був Тульчин. Південне товариство очолювала директорія в складі командира В'ятського полку полковника П.І. Пестеля, генерал-інтенданта 2-ї армії подолянина О.П. Юшневського та капітана гвардії М.М. Муравйова (1822 р.). На Поділлі, де проживало близько 200 тис. поляків, виникло ще в 1821 р. польське «Патріотичне товариство», яке підтримувало зв'язки з декабристами. Діяльну участь у польському патріотичному русі брав відомий поет Юліуш Словацький, який кілька разів приїздив до Бара та с. Верхівки, в маєток свого родича й одного з керівників польських повстанців – Ф. Михальського.

Особливої гостроти в нашому краї набрав селянський рух, який очолив Устим Кармалюк, що народився в с. Головчинцях Барського староства (тепер с. Кармелюкове Жмеринського району). Майже чверть століття тривали селянські виступи, понад тисячу нападів на поміщицькі маєтки здійснили повстанські загони. Легендарний борець проти кріпаччини і досі шанується в нашій краї.

У 1891 році м.Бар і навколишні села відвідав молодий, у майбутньому - найважливіший український історик і лідер національного руху Михайло Грушевський. Тут він збирав матеріали для своєї магістерської дисертації «Барське староство. Історичні

нарисы XV-XVIII віків» та двох томів актових матеріалів (Архів Юго-Западной России. Ч. VIII, тт. I,II). У працях Грушевського з описом подій у нашому краї висвітлена й історія родів барської околичної шляхти з відповідними посиланнями на актові матеріали Київського, Московського, Варшавського та інших архівів. Про історичні події, пов'язані з Баром, багато написано українськими, польськими і російськими письменниками та істориками в минулому і тепер. Найдосконалішою є вже згадана монографія «Барське староство» (Київ, 1894 – Львів 1996), М. Грушевського (1866-1934). Широчінь його поглядів в поєднанні з глибиною аналізу конкретних фактів, критичний розум і здатність проникати в суть історичних явищ,

академічна форма викладу чудово поєднувалася з художнім обдаруванням історика, археографа, літературознавця, фольклориста, а потім – і політичного діяча, першого президента України. Ця магістерська дисертація М.С. Грушевського написана на основі великої маси архівних джерел, більшість з яких вчений сам виявив. Він докладно аналізує регіональну історію південно-східної частини Подільського воєводства, історію місцевих шляхетських родів, організацію служилого землеволодіння, становий устрій і управління.

Перед тим, у 1880 році, у Варшаві було видано книгу «Подільські замки на мунтенських рубежах» Антонія Йосипа Ролле (1830-1894 рр.), відомого в той час автора багатьох історичних розвідок і оповідань на подільську тематику. Опис подій у Барі та його околицях віднесено до періоду з 1451 по 1860 рік. Використовуючи архівний матеріал Барського староства (архів Гурського), син Антонія Ролле Міхал видав у 1896 році у Львові свою працю з історії краю. Самі документи архіву Гурського 1903 року видано окремою книгою у Кракові.

Не випадково в Барі до 600-річчя заснування міста 15 вересня 2001 відкрито пам'ятник М.С.Грушевському, а Барському педагогічному коледжу в 2003 році присвоєно його ім'я.

Барський замок в книзі «Оборонні замки Західного Поділля» в 1928 році описав подільський краєзнавець Є. Сіцінський. В історичному

романі-хроніці польської письменниці Галини Аудерської «Королева Бона. Дракон в гербі» (Варшава 1985-Москва 1988), знаходимо опис відвідин нашого краю королевою Бонною і її сином Сигізмундом Августом, майбутнім королем, влітку 1533 року. Саме тоді королева вподобала нашу місцину й наказала закласти замок, який повинен був протистояти нападам турків і татар.

Польський поет-демократ, співець польського революційного романтизму Юліуш Словацький (1809-1849 рр.) був тісно пов'язаний з Поділлям, зокрема з Баром та с.Верхівкою, де в маєтку свого родича Михальського проживав з перервами в 1825-1830 роках. Бар, Верхівка, Юлінки, Лядова та їх мешканці лишили глибокий слід у житті поета, і їх він описав у своїй поемі «Беньовський», драмах «Срібний сон Саломеї», «Ксьондз Марек», «Гольштинський» та незакінченій повісті «Король Лядови».

Бій барських конфедератів з царськими військами в 1768 році поет романтично описав у поемі «Беньовський»:

*Вже в місті битва йшла, коли над Баром
Беньовський міг коня свого спинити.
В сідлі підвівсь, як статуя над яром,
Дивився й думав, що ж таке чинити,
Бар був як на долоні в легкій хмарі туману,
Йшли війська за ниттю нить, немов мурахи.
Над муром ще міцнішим цвіли троянд рої -
Гарматний дим...*

(Переклад Івана Глинського)

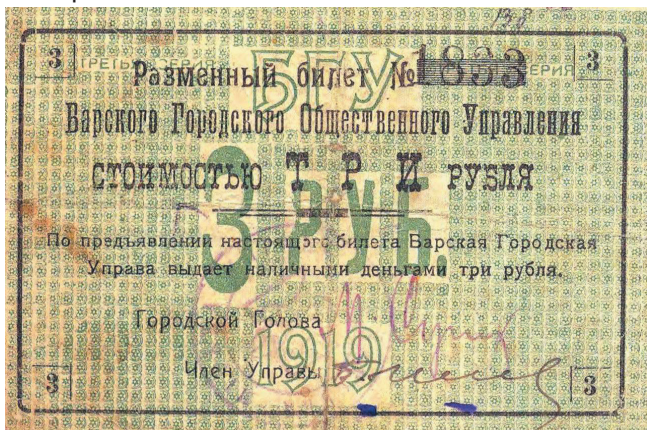
Активне політичне, економічне, культурне життя наших краян знайшло своє відображення у скарбах монет, знайдених у місті та його околицях. Будь-який скарб монет є неоціненною знахідкою для науки, особливо коли він зберігся повністю. Дуже часто в Барі та Барському районі зустрічаються окремі знахідки чи змішані скарби, які складаються із монет майже 20 західноєвропейських держав, переважно середніх номіналів. Про це ж свідчать сім скарбів, знайдених в місті Бар та в Барському районі за останні 130 років.

Барські скарби 1891р., 1978 р., 2002 р., Ялтушківський 1897 р., Володіївський 1857 р. Журавлівський 1990 р., Копайгородський 2005 р. та Гармацький 2005 р. скарби західноєвропейських монет яскраво прослідковують переважання польських, литовських, пруських, шведських, німецьких та монет у грошовому обігу Барського староства в XVI -XVIII ст. В 7 скарбових комплексах виявлено 2074 срібних та 1 золоту монети країн Європи, що свідчить про великий асортимент грошового ринку та широкі міжнародні торговельні зв'язки м. Бара (Магдебургське право місто одержало в 1540 р.). Про інтенсивне використання талерів в Барському старостві свідчать окремі знахідки західноєвропейських талерів та флоринів із колекції жителя м. Бара Січенка П.І.

У період Української революції 1917-1920 рр. в грошовому обігу України перебували 24 державних грошових знаки різних номіналів у вигляді гривень, карбованців та шагів. Через брак грошей окремі міста, споживчі товариства випустили в обіг понад 4,5 тисяч місцевих грошових знаків, у тому числі й м. Бар.

Випуск грошових знаків вартістю в 1,3,5,10 рублів здійснювала в 1918-1919 рр. Барська міська управа, завіряючи їх гербовою печаткою із зображенням тризуба. Всього було випущено 27 різновидів розмінних білетів.

Барський скарб польських, литовських та шведських срібних монет XVII ст., знайдений у 2002 р.

Середньовічні іноземні монети XVI-XVII ст., які перебували в грошовому обігу Барського староства із колекції П.І. Січенка

«Зозуля на калині» - візитна картка барських гончарів XIX-XX ст.. Це птах мрії барчан, закоханих у рідну землю, сонце, вогонь і воду. При одвічному сонячному рухові гончарного кола під вправними руками династій Желіховських, Маніт, Круликовських, Павла Самойловича, Петра Лукашенка з'явилися посуд і кахлі із зорями, квітками, баскими кіньми і хвацькими вершниками, чорнобровими красунями й веселими скрипачами, свічки й сільнички, зерновика та іграшки. Біле тло, зелені, охристі, жовті кольори, блискуча полива створювали свято не лише на столі і в хаті, але й у душі кожного, хто брав оці вироби до рук.

Гордо піднята голова, розпросторені у пошумі крила, самоцвітами зблискують зелені й червоні пір'їни... Птах мрії повертається до правнуків тих, хто породив його.

Серед архітектурних споруд цікавими в Барі є монастир сестер-бенедиктинок-місіонерок, руїни фортеці часу Бони, парафіяльний костел святої Анни (1811р.), добудований в 1906 році в стилі неоготики, Свято-Успенська церква, побудована в 1757 році з каменю (на місці дерев'яної Троїцької церкви). Своєрідним є приміщення школи №4 (до революції - реальне училище).

Про боротьбу в роки громадянської та

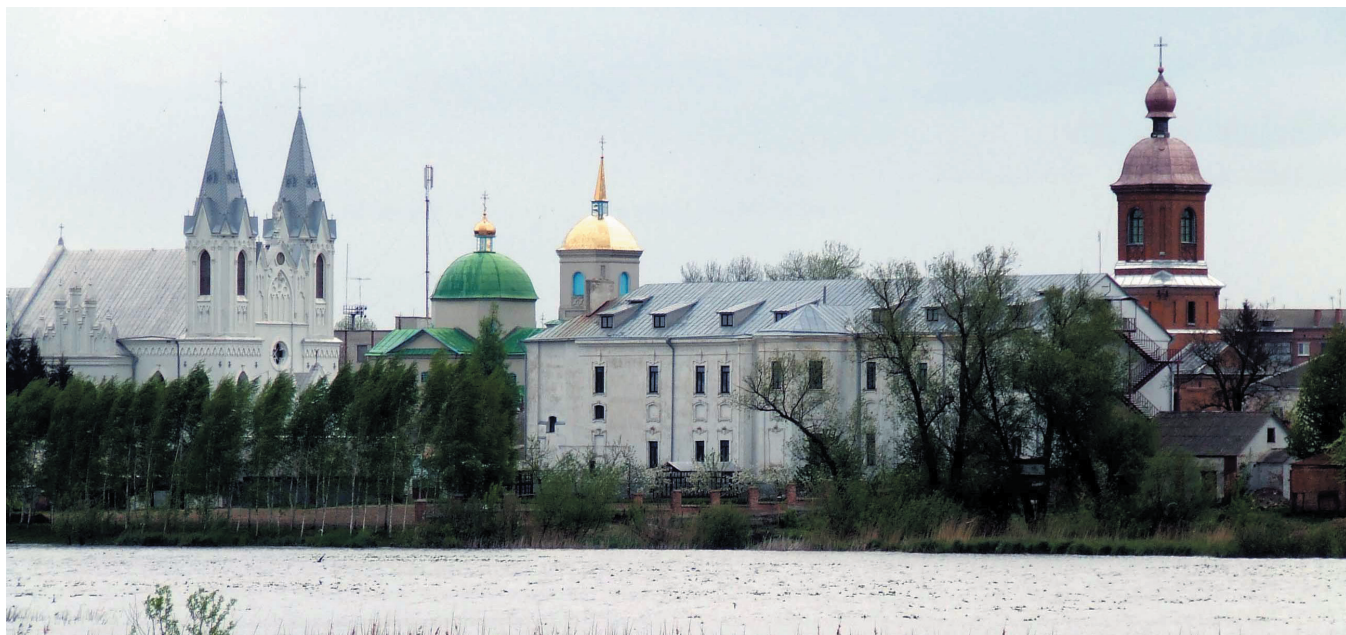
Великої Вітчизняної воєн в місті розповідають експонати місцевого краєзнавчого музею в будівельному ліцеї. В районі з 1931 року виходить газета, яка тепер носить назву «Подільський край». Продуктивно працюють спиртовий комбінат, цукровий і машинобудівний заводи, спільне українсько-австрійське підприємство «Пфаннер Бар». По території району проходять три магістральних газопроводи міжнародного значення. Сьогодні колектив Барського лінійно-виробничого управління магістральних газопроводів експлуатує 547,6 кілометрів газопроводів і 272,3 кілометрів газовідводів. За час будівництва газопроводів в районі зведено також п'ять житлових багатоповерхових будинків, два дитсадки, педагогічне училище, приміщення районної поліклініки, будинок урочистих подій, водозабірний комплекс, дві котельні теплової мережі, десятки кілометрів автомобільних шляхів. Споруджено газовідвід від основної магістралі до міста Бар.

Славиться Бар своїми навчальними закладами – гуманітарно-педагогічним коледжем ім. М. Грушевського, автомобільно-дорожнім технікумом Київського Національно-транспортного університету. Споруджено типове приміщення однієї з кращих в Україні спортивної школи.

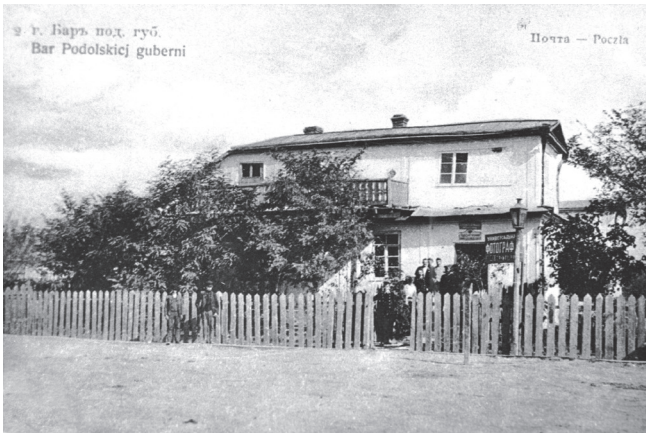
Парафіяльний костел святої Анни.

Свято-Успенська церква.

Монастир сестер-бенедиктинок-місіонерок.

Пошта (поч. XX ст.)

Народне училище (поч. XX ст.)

Вид на місто з боку с. Балки (поч. XX ст.)

Руїни замка (поч. XX ст.)

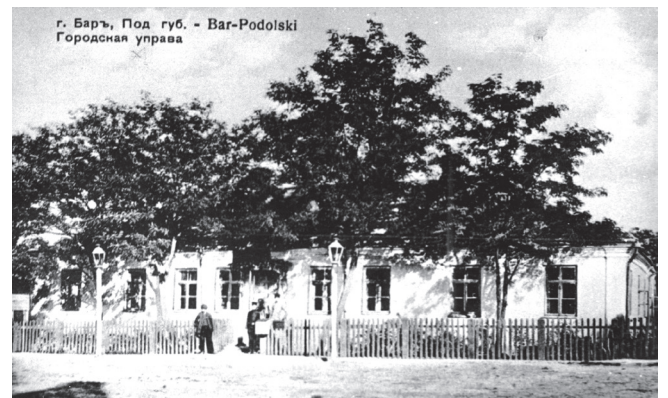
Вхід в замок (поч. XX ст.)

Вулиці міста (поч. XX ст.)

Базарний провулок (поч. XX ст.)

Городська управа (поч. XX ст.)

НОВЕ ЖИТТЯ СТАРОГО МІСТА

Освіта

Освіта - пріоритетна галузь у соціально-економічному, духовному і культурному розвитку держави. Сьогодні незаперечним є той факт, що якісна освіта - це основа успішного розвитку науки, економіки, культури держави. Ключова роль у ній належить учителю. Саме через його діяльність реалізується державна політика, спрямована на формування інтелекту нації, розвиток науки і техніки, збереження і примноження культурної спадщини.

Дитячий садочок №1 «Берізка»

Дошкільний навчальний заклад №1 «Берізка» знаходиться по вул. Врублевського, 40 у місті Бар. Установа працює з січня 1979 року. Це типова двоповерхова будівля, розрахована на 110 дитячих місць. У садку працює 6 вікових груп - 2 ясельна, 1 молодша, 1 середня, 2 старші. Кожна група має свою назву: «Калинонька», «Кулька», «Дзвіночок», «Барвінчата», «Вишенька», «Пізнайко». Групові та спальні кімнати естетично оформлені, підібрані меблі та іграшки відповідно до віку дітей. У кожній групі розміщено фізкультурно-оздоровчі куточки. До послуг дітей - оздоровчо-фізкультурна зала.

Колектив садочка нараховує 44 працівники, з них 18 педагогів. Педагогічний колектив «Берізки» працює за концепцією «Охорона та зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку». Це програма мінімум на 5 років, яка є поверненням до слов'янських традицій. «Не лікувати, а виховувати здорових дітей» - ось головна мета, яку переслідують педагоги, організовуючи роботу ДНЗ на взаємодії, «на рівних».

Дорослі забувають, що життєвий досвід можна набути практичним шляхом, а не розповідями про життя і небезпеки, які очікують дитину на кожному кроці. Завдання дорослих – створення таких умов для життя та розвитку дитини, за яких би вона цей досвід нагромаджувала. Саме це і відбувається в ДНЗ №1 «Берізка».

Дитячий садочок №2 «Сонечко»

Дитяча установа №2 «Сонечко» не дарма має таку назву. Своїми промінцями «Сонечко» приваблює маленьких жителів нашого міста.

Створена дитяча установа в 1964 році. За цей період «Сонечко» прийняло у свої обійми та відкрило двері у світ 1860 вихованцям.

Колектив стабільний, творчий, працюючий. Найбільшою цінністю дитячого закладу є індивідуальні майданчики кожної вікової групи, які приваблюють до себе, особливо влітку, та великий спортивний майданчик. Гордість нашого садочка є «Кімната дивофарб», створена вихователями-ентузіастами. Діти мають змогу отримати заряд позитивних емоцій, вчаться відчувати красу та пробують свої можливості у відтворенні краси природи рідного краю. Сім'я, родина, дошкільний заклад - це ті інституції, де розпочинається виховання в дитини поваги й любові до себе, оточення, світу природи, залучення її до спільної з дорослими екологічної діяльності. Зміцнення здоров'я, формування валеологічної свідомості дітей - то один з найактуальніших і найперспективніших напрямів роботи нашого дошкільного закладу. Понад п'ять років дошкільна установа працює над проблемою «Екологовалеологічне виховання дітей дошкільного віку».

В основу своєї роботи педагоги поклали ідею, що вже в дошкільному віці дитина спроможна засвоїти елементарні закони природи й жити з ними. Необхідними знаннями, вміннями та навичками свідомого ставлення до свого здоров'я і навколишнього природного середовища діти оволодівають у повсякденному житті та на заняттях. Вони проводяться під загальним гаслом: «Щоб дбати, треба знати». Дитина поринає у світ казки, міфу, рольової гри, має змогу відчувати і побачити себе позитивним героєм і другом природи, що досягається через розвиток саме її естетичного відчуття.

З урахуванням місцевого оточення розроблені екологічні маршрути по території дошкільного

закладу. Об'єктів для спостереження є чимало: це гарні квітники з однорічними та багаторічними рослинами, дерева-старожили, молоді насадження, тварини та птахи, зокрема сови, дятли, шпаки, білочки. Педагоги ДНЗ№2 керуються настановами С. Русової, яка вважала, що кожен справжній вихователь повинен поставити собі за мету «збудити в дитині її духовні сили, розворушити цікавість, виховати її почуття, щоб очі вмiли бачити, вуха - дослухатися до всього, рученята вмiли заходжуватись і коло олівців, і коло ножиць, і коло глини, і коло паперу...»

Дитячий садочок №3 «Зілочка»

Дошкільний заклад № 3 створений у 1965 році. За цей час з садочка випустилися 1450 дітей. У садку працюють 16 педагогів, за результатами атестацій : 2 вихователі-методисти, 3 педагогічні працівники з вищою категорією.

Дошкільний навчальний заклад працює за програмою "Українське дошкiлля", що будується на гуманістичних засадах, ставить за мету розвиток та виховання творчої, духовно багатой особистості. Своєрідність програми полягає в тому що вона базується на народознавстві, етнопедагогіці, елементах національної культури.

Протягом навчального року плідно працює творча група над проблемою: «Пошуково-дослідницька діяльність в дитячому садку». Члени творчої групи розробили ряд заходів для роботи з колективом та батьками; упорядковують каталог спеціальної літератури, розроблені методичні рекомендації по проведенню дослідів в умовах дитячого садка та в дома.

Результативною є робота семінару-практикуму «Художньо-естетичний розвиток дошкільників у процесі продуктивних видів діяльності». Під час семінарських занять педагоги ознайомилися з нетрадиційними техніками в зображувальній діяльності, історією їх виникнення та правилами правильного виконання робіт.

Однією із особливостей роботи педагогічного колективу є створення сприятливих умов до

творчого самовираження дошкільників, у гуртках. Варто відзначити творчі пошуки гуртківців «Художньої студії» (керівник: О.Є.Досчанова), «Веселих ноток» (керівник: В.С.Данькова). Сьогодні педагогічний колектив дошкільного закладу №3 працює над такими завданнями : удосконалення змісту і методів взаємодії ДНЗ з батьками щодо набуття знань з тендерної педагогіки; поглиблення роботи з екологічного виховання ; продовження роботи щодо покращення ігрового середовища для розумового розвитку дітей.

Педагогічний колектив намагається вдосконалювати надання освітніх послуг за рівнем дошкільної освіти в Україні. Завдяки праці всього колективу, пошукам педагогів нових форм роботи з вихованцями та батьками, індивідуалізації та диференціації навчання та виховання, наша «Зілочка» - це дім радості для дітей, спокою для батьків, творчості для педагогів.

Дитячий садочок №7 «Казка»

Близькотрьохдесятирічівіснуєвмістіцядитяча установа. Споруджена спиртовим комбінатом, вона спочатку була відомчою (хоча виховувалися тут не лише діти працівників підприємства), а з 2003 року садок передано у комунальну власність міської громади. Перші вихованці вже самі давно стали батьками, приводять сюди власних дітей, бо знають, що у "спиртзаводському" (як за звичкою продовжують його називати) дитсадку завжди якнайкраще дбають про кожного малюка, про його фізичний, інтелектуальний розвиток та світогляд.

Ініціативний, професійний, переважно молодіжний колектив "Казки" - завжди у творчому пошуку, постійно спрямовує зусилля на вдосконалення методичної роботи з дітьми, на розкриття юних талантів, на формування в маленьких серцях таких загальнолюдських чеснот, як доброта, щирість, взаємовиручка, чесність. Підтримують тісні зв'язки і з загальноосвітньою школою №4, яка є базовою, тобто переважна більшість випускників садка продовжує навчання саме тут.

Оскільки основним видом занять дошкільників є гра, то в "Казці" профілюючим напрямком обрали ігрову діяльність. До послуг дітей - ігрові кімнати, народознавчий куточок, заняття в гуртках "Веселий чобіток", "Народна скарбничка" та інших. Ознайомлення дошкільників із народознавчою спадщиною попередніх поколінь, багатим пластом невичерпних джерел духовності та обрядовості також є визначальним напрямком роботи

педагогічного колективу, оскільки має на меті долучення до основ державності українського народу, а з часом - і формування гідних патріотів рідного краю.

Кожен малюк має право бути щасливим. Міцне здоров'я, повноцінний розумовий і фізичний розвиток, пізнання оточуючого світу - надійне підґрунтя для подальшого формування особистості дитини, прояву її здібностей та моральних цінностей. Саме в цьому вбачає своє головне професійне покликання колектив дитячого садка "Казка", який щиро запрошує до своєї дружної родини всіх майбутніх вихованців.

Дитячий садочок № 8 «Дружба»

Дошкільний навчальний заклад № 8, що знаходиться за адресою В.Коцюбинського 10, побудований в 1984 році будівельниками з Німеччини. Засновником дитсадка є міська рада. Приміщення розраховане на 14 груп, тобто 4 ясельних та 10 дошкільних. У проекті садка передбаченні всі сучасні вимоги для забезпечення необхідних умов всебічного розвитку дошкільнят. Згідно санітарно - технічних вимог садок розташований поряд зі старовинним міським парком та живописними луками річки Рів.

Садок має гаряче та холодне водопостачання, каналізацію. Опалення здійснюється від центральної магістралі. Кожна група має окрему вітальню, спальню, ігрову кімнату. Підлога у групових та спортивних залах утеплена. Кожна група на першому поверсі має ізольований вихід на ігровий майданчик. Для цікавої та змістовної навчально-виховної роботи в дитсадку створені та оснащені кімната творчих ігор, студія зображувальної діяльності, кімната казки, кімната праці, народознавча світлиця. У кожній віковій групі для ігор дітей створено розвивальне середовище, яке представлено куточком усамітнення, сенсорного розвитку, навичок практичного життя, маніпуляційною зоною.

У дошкільному закладі працює 68 працівників, з них 33 - педагоги, серед яких 17 - вихователів з вищою освітою. Очолює колектив відмінник освіти

України, педагог вищої категорії М.Ф.Котлуш. Вироблення найкращих варіантів організаційної структури педагогічного процесу здійснюється під керівництвом методиста Н.Г.Панасюк. З 2002 року у ДНЗ працює психологічна служба, що забезпечує діагностичну, корекційну та просвітницьку роботу для збереження психологічного здоров'я дітей та працівників, дану службу представляє практичний психолог Л.В.Небучина. Музично - естетичне та фізичне виховання здійснюють кваліфіковані спеціалісти - музкерівник та фізінструктор.

Зміст навчально-виховного процесу в дошкільному закладі реалізується відповідно до програми навчання та виховання «Малютко». Червоною ниткою через усю навчально-виховну роботу проходить принцип інтеграції, комплексності, який підпорядковує завдання всіх розділів програми єдиній меті - цілісному розвитку особистості. Для покращення інтелектуального, фізичного, психічного розвитку дітей у практику роботи ДНЗ впроваджуються інноваційні технології та методики.

Оздоровча фізкультура, впровадження різноманітних форм роботи дають змогу проводити заняття нового типу: інтегровані, бінарні, домінуючі, сюжетно динамічні та комплексні. У ДНЗ приділяється велика увага зміцненню та збереженню здоров'я дитини, тому перспектива розвитку дошкільної установи - впровадження концепції «Оздоровчу ідеологію - в життя малят».

Для творчого підходу в роботі з обдарованими дітьми функціонує система гурткової роботи, постійно діють музично-драматичний гурток «Дивограй», фізкультурно-оздоровчий «Малютко-здоров'ятко», образотворчої діяльності - «Студія мистецтв» Ще одна добра традиція дитсадка - проведення оригінальних нестандартних корпоративних свят. Творчий колектив, не шкодуючи сил та енергії, намагається перетворити життя малюків у свято дитинства. Багаточисленні театралізовані вистави, свята, розваги, в яких беруть участь і дорослі, і діти передають атмосферу творчої співпраці.

Найголовніше для колективу дошкільного закладу завжди є оволодіння сучасними методами вивчення дитини, розвитку у вихователів спостережливості за дітьми, міркувань щодо своїх вихованців. Так живе і працює дитсадок, який з легкої руки його господарів та будівельників був названий «Дружба».

Загальноосвітня школа I-III ступенів № 1

Приміщення, в якому сьогодні знаходиться школа, збудоване в 60-х роках ХХ ст. З 1978 року школу очолює директор Віталій Андрійович Камлук - вчитель-методист, відмінник освіти України. Головними завданнями школи педколектив визначає: цілеспрямований вияв і розвиток здібностей учнів; виявлення природних задатків особистості школяра та створення умов для його інтелектуального розвитку; використання інноваційних технологій навчання і виховання, передового педагогічного досвіду.

Майже 20 років у школі працює музей етнографії і побуту Вінниччини, створено Зал бойової слави, Галерею слави випускників школи «Роде наш красний, роде наш прекрасний», Літературний зал Сонцепоклонника Михайла Коцюбинського.

У школі з 1996 року створено Малу Академію Наук при класах з поглибленим вивченням української мови та літератури, працює шкільний літературний театр (лауреат фестивалю «Театральна осінь Вінниччини»), творчим керівником якого є заслужений вчитель України, кавалер ордена Дружби народів, лауреат першої обласної педагогічної премії 2005 р., Почесний громадянин міста Борис Михайлович Нетупський.

З 2001 року в школі організовано профільне навчання старшокласників за економічним напрямком. Поштовхом до впровадження профілю стала співпраця з програмою «Джуніор Ечівмент Україна». Сьогодні викладаються курси «Підприємництво в дії», «Міжнародний ринок», «Основи споживчих знань», «Основи підприємницької діяльності» (вчитель Вікторія Станіславівна Кузьменко), з 3 класу введено курс «Основи комп'ютерної грамоти». У 2007 році проведено круглий стіл на тему: «Як розв'язуються головні економічні проблеми в умовах ринку», за участю представників влади, підприємців, учителів, учнів.

Шкільна команда «Штурм» (керівник Світлана В'ячеславівна Степанкевич) нагороджена дипломом Міністерства освіти і науки України за

участь у II Всеукраїнському турнірі юних географів у м.Одеса 2006 році. З 2006 року школа є базовою з питань організації та проведення зовнішнього незалежного оцінювання випускників.

Навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів № 2-гімназія»

Школа заснована у 1902 році як жіноча гімназія. У 1920-1923 роках – це школа фабрично-заводського навчання, у 1923-1933 роках - трудова школа, у 1933-1945 роках - Барська зразкова середня школа, у 1945-1952 роках - неповна середня школа, з 1991 року - загальноосвітня школа I—III ступенів із спеціалізованими класами поглибленого вивчення іноземних мов, а з 1 вересня 2007 року - навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів - гімназія».

Сьогодні це найбільша у місті й районі школа, де навчається понад 700 учнів і працює понад 70 педагогів (30 із них - випускники цієї ж школи). Педагогічний колектив школи з листопада 2006 року очолює Сергій Михайлович Федик.

З 1991 року у школі здійснюється поглиблене вивчення іноземних мов у спеціалізованих класах: англійської, німецької, польської, факультативно - російської, італійської, французької.

Майже 10 років у школі працює вокальна студія «Юнона», ансамбль «Родзинки» (керівник Людмила Халабуда). Це творча лабораторія справжньої роботи з обдарованими дітьми.

15 років у школі працює учнівський хоровий колектив, який популяризує твори українських та зарубіжних класиків, популярну та народну музику. Хор удостоєний звання зразкового дитячого аматорського колективу профспілок України.

Гордістю школи є її учні – переможці і призери Міжнародних і Всеукраїнських конкурсів та олімпіад.

На честь 600-річчя Бара і 10-річчя незалежності України на території школи закладено молодий сад площею 1 га.

Загальноосвітня школа I-III ступенів № 3

Заснована школа на початку ХХ століття. З її стін вийшло у світ немало обдарованих людей мистецтва, славних трударів. Багато талановитих педагогів віддали частину своєї душі справі навчання і виховання дітей.

З 1999 року школу очолює директор Борис Михайлович Тресер - вчитель-методист, відмінник освіти України, нагороджений нагрудним знаком Василя Сухомлинського.

В 2006 році школа стала лауреатом Всеукраїнського конкурсу «100 кращих шкіл України» в номінації «Школа громадянського становлення».

Центром організації навчально-виховного процесу є методичний кабінет школи. Це творча лабораторія, в якій педагоги школи займаються пошуково-дослідницькою діяльністю, поглиблюють знання та вдосконалюють педагогічну майстерність.

Заступник директора з виховної роботи І.Ю. Галкіна - лауреат Всеукраїнського конкурсу «Заступник директора з виховної роботи загальноосвітнього навчального закладу», бібліотекар школи О.Л. Кльоц - лауреат Всеукраїнського конкурсу «Шкільний бібліотекар 2007».

У навчально-виховному процесі школа є опорною з питань виховної роботи, художньо-естетичного виховання учнів, роботи органів учнівського самоврядування. Творча діяльність учителів сприяє пробудженню громадянської свідомості, культури, розвиває особистість, задовольняє інтереси кожного учня. Систематична робота з обдарованими учнями сприяє перемогам у районних і обласних предметних олімпіадах, спортивних і мистецьких конкурсах і змаганнях.

Візитною картою школи є літературно-мистецький салон «Царина прекрасного», в рамках якого розвиваються мистецькі здібності учнів і педагогів, зростає їх духовний потенціал. До друку готується книжка «Крізь магічний

кристал творчості». У школі на належному рівні ведеться виховна робота. Зустрічі з працівниками соціальної служби для молоді, правозахисних органів дають змогу учням покращити свої знання з правознавства, запобігти правопорушенням.

Загальноосвітня школа I-III ступенів № 4

Перший камінь у підмурок сьогоднішньої ЗОШ I-III ст. № 4 м. Бара було закладено в 1903 році, а вже в 1907 році вона прийняла своїх перших учнів і назва її була - Барське реальне училище. Реальне училище випустило в самостійне життя перших вихованців (12 юнаків) в 1912 році. За період існування в училищі було лише 8 випусків (200 чоловік).

У 20-30х роках тут працювала трудова школа, індустріальний та агрономічний технікуми, педагогічні курси, у 1944-1945 роках - розміщувалися танкова та снайперська школи, у повоєнний час - фабрично-заводське училище, з 1957 по 1993 роки - середня школа-інтернат, з 1993 по 1995 роки - гімназія-інтернат, а з 1995 до сьогодні - ЗОШ I-III ст. № 4 м. Бара.

З 2002 року школу очолює директор Микола Олександрович Савчук.

Сьогодні у школі навчається понад 400 учнів, працює 48 учителів, з яких 5 - учителі-методисти, 9 - старші вчителі. Всі педагоги мають вищу освіту.

Навчальний заклад пишається своїми випускниками: академіком-хіміком Ю.К. Делімарським, професором хімії Н.Човником, письменницею і акторкою Є.М.Бондаревою, А.Сатайкіним - професором Вінницького педагогічного університету, В.Резидентом - заступником командира бригади кораблів ВМС України і багатьма іншими вихованцями. Учні школи здобувають призові місця у різноманітних конкурсах.

27 жовтня 2007 року школа святкувала свій 100-річний ювілей.

Барська дитяча музична школа

Барська дитяча музична школа відкрита у червні 1961 року. Перший набір було зроблено з 60 учнів за спеціальностями: фортепіано, скрипка, народні та духові інструменти. Педколектив складався з 4-х чоловік на чолі з директором Василем Івановичем Юревичем.

Перше приміщення школи знаходилося в районі автовокзалу у колишньому будинку міськради, нині не існуючому. Потім школу розмістили в колишній лікарні по вул. Жовтневої революції №5, де вона знаходиться і зараз. З того часу відразу ж розпочалась робота по добудові приміщення школи.

З 1971 року музичну школу очолила Азалія Григорівна Тимошенко, яка працювала на цій посаді 27 років. За цей час приміщення школи було добудовано, стало вдвічі більшим, що дало змогу розмістити 8 навчальних класів та актову залу. Було придбано інструменти духового оркестру та концертний роаяль.

За весь період існування школи закінчило близько 1,5 тис. випускників. Чимало з них, закінчивши музичні училища та набувши музичні спеціальності у вузах, стали викладачами музичної школи та відділу мистецтв Барського гуманітарно-педагогічного коледжу.

Гордістю школи є її випускники: заслужений артист України, соліст оркестру Національної опери України, доцент Київської Національної музичної академії ім. П.І. Чайковського Микола Баланко; директор Краснодарського музичного училища (Росія) Микола Шадюк; соліст оркестру в м. Єлень-Гура (Польща) Віктор Корунний; кандидат мистецтвознавства, викладач Барського гуманітарно-педагогічного коледжу Антоніна Сторожук.

У школі працюють досвідчені викладачі з багаторічним досвідом. Це М.Д. Медведєва, Н.В. Древінська, П.О. Якубчик.

Нині школу очолює колишня її випускниця

Лариса Михайлівна Шаповалова, яка закінчила Одеську консерваторію.

У школі, крім музичного, є відділи образотворчого мистецтва та хореографії, працюють хори учнів молодшого та старшого віку, духовий оркестр, ансамбль скрипалів, фольклорний ансамбль, оркестр народних інструментів, народний вокальний ансамбль «Елегія».

Учні школи неодноразово були переможцями обласних музичних конкурсів. Учителі та учні завжди беруть участь у святкових концертах, які проводяться в районі.

Барський професійний будівельний ліцей

2008 рік став ювілейним для Барського професійного будівельного ліцею. Йому виповнюється 40 років. За цей період було підготовлено більше 15 тисяч фахівців будівельної справи, які працюють у всіх куточках України та за її межами.

Професія будівельника є самою мирною професією. Збільшуються вимоги й до сучасного будівництва. Зараз потрібно не просто будувати об'єкт, а так, щоб він відповідав європейським стандартам якості. Саме такі завдання ставить перед собою педагогічний колектив будівельного ліцею, який очолює В.І. Лановий. А це неможливо без сучасних майстерень, з використанням євро-матеріалів, де учні отримують ази своєї професії, яких тут є декілька: столяр будівельний, оператор деревообробних верстатів, муляр, монтажник залізобетонних конструкцій, електрозварювальник ручного зварювання, штукатур, облицювальник-плиточник, маляр, електрогазозварювальник.

Навчання триває один, два і три роки. Разом з професією учні, котрі поступають після 9-го класу, отримують середню освіту.

Тут уміють як працювати, так і відпочивати. Змістовно проходять тематичні вечори, зустрічі з цікавими людьми, дискотеки, працюють секції футболу, баскетболу, волейболу та інших видів спорту.

Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Михайла Грушевського

Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Михайла Грушевського – вищий навчальний заклад її рівня акредитації, який готує кадри для здійснення практичної роботи в галузях освіти, права, видавничої справи та редагування за професійним спрямуванням спеціальностей кваліфікаційних рівнів молодший спеціаліст і бакалавр.

Коледж засновано у травні 1985 року.

Педагогічний колектив коледжу за 22 роки зріс із 14 до 140 викладачів. Серед них: мають вчений ступінь-2; викладачів-методистів – 47; відмінників освіти – 51; мають вищу кваліфікаційну категорію – 83; аспірантів, пошукачів – 8.

3 липня 1985 до червня 2007 року педагогічний колектив очолював заслужений працівник освіти України, доктор філософії Микола Христофорович КОМІСАРЧУК. З вересня 2007 року на посаді директора працює викладач-методист, відмінник освіти України Петро Несторович САВЧУК. За 22 роки зміцнилась навчально-матеріальна база закладу, кількість спеціальностей збільшилась із двох до шести. Сьогодні коледж проводить підготовку молодших спеціалістів за такими напрямками: «Педагогічна освіта», «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Мистецтво», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Право», «Правознавство», «Журналістика та інформація», «Видавнича справа та редагування». Підготовка бакалаврів здійснюється за спеціальностями: «Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Образотворче мистецтво», «Музичне мистецтво».

У 2001 році при педучилищі відкрито гуманітарний лицей для обдарованої сільської молоді Вінниччини, де навчається 113 учнів. У 2002 році розпочалась підготовка студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» на державній основі. У грудні 2002 року згідно рішення Кабінету Міністрів України педучилищу присвоєно ім'я

Михайла Грушевського, а 25.07.2003 р. рішенням Вінницької обласної Ради №378 педучилище перейменовано на Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського.

Сьогодні на денній формі навчання на базі 9 класів навчається 1111 студентів, заочній (база 11 класів) – 172 студенти.

До послуг студентів і викладачів 43 навчальних аудиторії, лекційна зала на 120 місць, бібліотека з книжковим фондом 160000 примірників, 3 комп'ютерних класи, мережа Інтернету, видавничий центр, спортивна зала, актові зали на 300 місць, їдальня на 180 місць, 2 спортмайданчики, 20 кабінетів для проведення індивідуальних занять з музики, 2 гуртожитки на 255 місць, медичний пункт. У 2002 році зроблено ремонт та сучасне оформлення сцени актові зали, вестибюлю, зовнішнього фасаду коледжу, методкабінету, кабінету методики музики, двох кабінетів математики, комп'ютерної лабораторії та видавничого центру.

Навчальний заклад підготував понад 5200 спеціалістів, які працюють в різних кутках України чи продовжують навчання у вузах, 25 випускників поповнили педагогічний колектив коледжу.

Майже 90% студентів закладу поглиблюють свої знання в 47 творчих об'єднаннях за інтересами. Дев'ять колективів художньої самодіяльності здобули звання народних. Великою популярністю серед населення Барського району і за його межами користуються учасники цих колективів, а також вокально-інструментального ансамблю, літературної студії «Обрій». Випускається газета «Ластівка» з додатками, радіогазета.

Викладачами Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського за останні 5 років написано і видано ряд публікацій: 50 посібників та монографій, понад 80 науково-популярних статей, 35 авторських програм, методрозробок для студентів коледжу, бакалаврату, заочного відділення, гуманітарного ліцею.

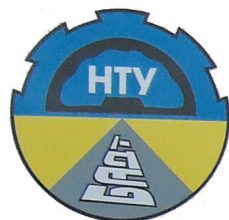
За 2005-2008 роки на базі коледжу проведено 7 регіональних та міжрегіональних науково-практичних конференцій, присвячених Михайлу Грушевському та проблемам виховної діяльності вчителя початкових класів.

З вересня 2005 року в коледжі функціонує куточок-музей М.С. Грушевського.

Коледж співпрацює із Львівським Національним університетом імені Івана Франка, Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського, Сумським державним університетом, Глухівським державним педагогічним університетом, Південноукраїнським державним педагогічним університетом імені К.Д.Ушинського, При коледжі працюють консультаційні центри Сумського державного університету та Глухівського державного педагогічного університету.

Барський автомобільно-дорожній технікум НТУ.

У 1969 році наказом Міністерства будівництва і експлуатації автомобільних доріг УРСР №150 було засновано Барський автомобільно-дорожній технікум. За рік до цього у Барський філіал Житомирського автомобільно-дорожнього технікуму на першу і єдину на той час спеціальність – «Обслуговування і ремонт автомобілів і двигунів» - було прийнято шістьдесят студентів.

Під керівництвом Георгія Васильовича Кожевникова, а пізніше — Володимира Миколайовича Вальчука було закладено підвалини створення авторитетного, добре знаного у багатьох регіонах України навчального закладу.

Новітня історія БАДТ розпочалась у двотисячному. На 2001 рік кількість спеціальностей у цьому навчальному закладі зростає до п'яти: «Обслуговування і ремонт автомобілів і двигунів», «Експлуатація і ремонт підйомно-транспортних, будівельних, дорожніх машин та обладнання», «Організація перевезень і управління на автотранспорті», «Будівництво, експлуатація і ремонт автомобільних доріг і аеродромів», «Землепорядкування». Навчальний заклад набув дійсно сучасних рис, навчально-виховний процес збагатився новітніми технологіями, значно зміцнився і омолодився творчими і енергійними особистостями викладацький склад.

Давні дружні стосунки еднають колективи Барського автомобільно-дорожнього технікуму та Національного транспортного університету. Щороку понад сорок випускників технікуму поповнюють студентські ряди престижного столичного вузу. Дієвим кроком до результативної співпраці стало входження в 2004 році Барського автомобільно-дорожнього технікуму до складу Національного транспортного університету.

Реалізуючи державну політику стосовно безперервної освіти через формування та розвиток навчально-науково-виробничих комплексів ступеневої підготовки фахівців, забезпечення зв'язку між ВНЗ I-II та ВНЗ II-IV рівнів акредитації укладено договори про співпрацю з Одеською академією архітектури та будівництва, Національним університетом «Львівська політехніка», Львівським державним аграрним університетом.

Сьогодні загальна кількість студентів – 1115. Кількість викладачів – 86, серед них – доктор наук, викладачі-методисти, викладачі вищої категорії та I-ї категорії: Ілля Лазарович Секулер, Зінаїда Миколаївна Чернелівська, Ніна Степанівна Язвенюк, Іван Феодосійович Гуцалюк, Віталій Михайлович Царук, Галина Михайлівна Власюк,

Олена Ананіївна Муляр та інші. Очолює технікум директор Йосип Едуардович Кібітлевський.

За державним замовленням навчається 77 відсотків студентів. У технікумі працює 36 предметних гуртків, 6 спортивних секцій, діє стрілецький клуб, мистецька студія «Чайна церемонія», вокальний гурток, гуртки технічної творчості.

Практичну підготовку майбутні молоді фахівці проходять в укомплектованих виробничих майстернях і доглянутому автотракторному парку технікуму. Навчання проводиться у шістдесяті сучасних аудиторіях та лабораторіях. З 2006 року у гуртожитку технікуму для всіх студентів діє Інтернет-салон з вільним доступом до світової комп'ютерної мережі.

Простора актова зала на 450 місць та затишна читальна зала, книжковий фонд якої складає понад 50 тис. примірників, до послуг наших студентів.

Педагогічний колектив гордиться дієвою студентською радою, робота якої спрямована на створення чіткої, адекватної сучасним освітнім пріоритетам виховної системи.

Технікум пишається своєю світлицею - берегинею якої є Галина Василівна Крамар.

Світлиця
БАДТ НТУ

Культура

Сучасна українська культура – це розмаїта багатожанрова мистецька палітра, в основі якої лежить народна творчість – безцінний скарб, що передається з покоління в покоління. І завдання працівників культури – зберегти й примножити духовні надбання.

Одним із пріоритетних напрямків є підтримка і розвиток важливих осередків пропаганди народного мистецтва. Свій творчий доробок демонструють 14 народних та зразкових колективи. Зокрема, зразковими є танцювальний колектив «Веселка», «Глорія-Данс», дитячий хор «Молоде листя», народними – вокально-інструментальні ансамблі «Квітень», «Барви», естрадний оркестр «Камертон», естрадний оркестр музичної школи, фольклорно-етнографічний колектив «Оksamитки», вокальний ансамбль «Елегія», ансамблі української пісні «Краса Поділля», «Родина» (с.Каришків), фольклорні колективи «Берегиня» (с.Мальчівці), «Матейківські самоцвіти» (с.Матейків) та самобутній фольклорний колектив із с. Антонівки. Запорукою їхньої успішної діяльності є творча і наполеглива праця кожного учасника колективу. А які яскраві та цікаві образи створюють на сцені солісти Лариса Петлик, Євгенія Кузнєцова, Інга Осколкова, Леся і Валерій Лояни, Сергій Подуфалов, Наталка Кальман та інші.

Дев'ять років на базі НВК «ЗОШ I-III ст.№2-гімназія» працює вокально-естрадна студія «Юнона» (керівник – Людмила Халабуда). Юнона у древньогрецькій міфології – берегиня сімейного вогнища. Студія об'єднує дітей та дорослих. Це колектив солістів-вокалістів та ансамбль «Родзинки». Він має свої традиції. Разом з владою міста бере участь у благодійних концертах для дітей-сиріт та інвалідів в межах району та області; виступає на підприємствах та організаціях;

традиційно готує новорічні вітання, музичні вистави для жителів міста, концерти, тематичні вечори до професійних свят.

Вихованці студії також є лауреатами та дипломантами престижних Всеукраїнських конкурсів естрадного мистецтва: «Пісенний вернісаж», «Веселі канікули осені», «Різдвяні дзвіночки», «Діти сонця» та Міжнародних конкурсів «Музична парасолька», «Молода Галичина», «Виноградні грона», «Зірковий Крим», «Гран-Прі».

Гордістю творчого колективу є Андрій Засік, Юлія Лозінська, Дарія Никітіна, Віталій Анашкін, Віталіна Доцанська, Марина Сурма, Настя Кутняк, Марія Халабуда, Валерія Степанченко, Стефа Кукурудза. Студія пишається

своїми випускниками, які продовжили навчання у професійних музичних закладах на вокальних факультетах (Віта Наманюк – Київський естрадний коледж, Вікторія Шпаковата, Альона Купчинська – Київський Національний університет культури та мистецтва).

Головна мета вокально-естрадної студії «Юнона» - виховання підростаючого покоління на кращих зразках сучасної музики, естрадної класики; збереження національних музичних традицій; популяризація найкращих українських та зарубіжних пісень.

Практично жоден мистецький захід у м. Барі та районі не обходиться без творчої команди районного Центру дозвілля (директор М.В. Коваль), який посів 3 місце за підсумками 2006 року серед методичних центрів області.

У 2007 році започатковано культурно-мистецькі заходи: ювілейні вітання довгожителів району, святкування Дня працівників культури та аматорів народного мистецтва, урочисті проводи до лав Українського війська. Проводиться значна кількість тематичних вечорів та концертів художньої самодіяльності, активізується робота з творчою молоддю та обдарованими дітьми, проходять дитячі конкурси.

За підтримки Барського міського голови О.Д. Козака започатковано Всеукраїнський молодіжний рок-фестиваль «БарРокКо» (організатори – гурти «Ф.О.Г» та «вітаБревіс»), в якому брали участь колективи із міст Вінниця, Київ, Івано-Франківськ, Ірпінь, Одеса. Після його проведення міський голова зазначив, що фестиваль набув статус щорічного, а в перспективі – міжнародного.

Комунальний заклад «Районна бібліотека» очолює рейтинг бібліотек області (директор Л.О. Кирилук). Працівники бібліотек району спрямовують свою роботу на забезпечення якісного обслуговування населення книгою. Взірцем для наслідування професійної майстерності є доробок бібліографа Світлани Філіпової, а також бібліотечних працівників сіл Верхівки, Ялтушкова, Миток, Мигалівцеь та інших.

Барська книгозбірня утворилась на початку ХХ століття, з 1922 року, за рішенням місцевої влади мала статус міської. У роки Великої Вітчизняної війни бібліотечний фонд був майже знищений і заново почав формуватися з 1946 року. Першим повоєнним директором дитячої бібліотеки була Валентина Юхимівна Федорова.

Сьогодні Барська районна бібліотека – це комунальний заклад, у структуру якого входить районна бібліотека для дітей, відділ обслуговування юнацтва, абонемент, читальна зала, відділ мистецтв, книгосховище, методичний відділ, відділ комплектування й обробки документів, Інтернет-центр, інформаційно-консультативний центр правової інформації.

Сучасна Барська бібліотека – це справжній інформаційний, освітній та громадський центр району з книжковим фондом понад 100 тис. документів, якими щорічно послуговуються біля 9 тис. користувачів. Тут працює 10 клубів за інтересами, зокрема «Подільські оденки», «Право», «Ваше здоров'я», «Літературні п'ятниці», недільна школа, дитячий хор духовного співу.

Важливим ресурсом бібліотеки є безкоштовний доступ до інформації всесвітньої мережі Інтернет.

Актуальною складовою роботи бібліотеки є інноваційна діяльність, її участь у реалізації різного роду проектів за кошти міжнародних донорів. Тут успішно впроваджено проект Українського фонду соціальних інвестицій «Створення умов для

надання якісних послуг у сфері культури м.Бар (бібліотека: ремонт, придбання обладнання), що фінансувався Світовим банком. У 2005 році бібліотека стала переможцем конкурсу «Інтернет для публічних бібліотек (LEAP-V)», оголошеного відділом преси, освіти та культури Посольства США в Україні.

При бібліотеці працює регіональний інформаційно-консультативний офіс, створений у рамках проекту «Покращення доступу сільського населення до правосуддя», впроваджуваного Творчим центром Каунтерпарт та Інститутом громадянського суспільства на базі Барського району. Проект фінансує Європейський Союз. В офісі можна скористатись правовими консультаціями та інформацією, отримати методичну допомогу з питань цивільного та публічного права.

Барська районна бібліотека – переможець обласного конкурсу «Краща бюджетна установа області», а її керівник Л.О. Кирилюк удостоєна звання «Заслужений працівник культури України».

Ветеранська організація – клуб «Надвечір'я» - створена була в 2007 році при районному Центрі

дозвілля. Тут збираються ті, у кого «літа на зиму повернули», щоб цікаво і змістовно проводити вільний час, задовольняти свої творчі уподобання й обдарування. Тут проводяться тематичні вечори, зустрічі з цікавими людьми-письменниками, художниками, краєзнавцями, лікарями, артистами. При клубі діють вокальний жіночий ансамбль, драматичний гурток розмовного жанру, хор, самодіяльні артисти виступають на концертах. На зібраннях клубу виступає оркестр духової музики «Камертон» (кер. В.Єрмічов), тут частими гостями є міський голова, представники райдержадміністрації та районної ради. Керівник клубу Г.І.Мішуріс.

У районі набуває поширення сільський зелений туризм. Активно діє осередок спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Для розширення можливостей у сфері надання послуг створено обласний осередок, який очолює барчанка Оксана Бас. Туристи з далекого і близького зарубіжжя обслуговуються 14-ма господарями садиб, які надають цікаві різноманітні послуги.

Клуб «Надвечір'я»

Культурно-освітнє товариство поляків у Барі

Товариство з багаторічним успіхом проводить діяльність, метою якої є відродження рідної мови серед населення польського походження. Воно налічує близько 340 чоловік. Діяльність товариства головним чином сконцентрована на вивченні мови у школі-гімназії №2, де відбуваються заняття з обов'язкового засвоєння цієї іноземної мови, а також у загальноосвітній школі №1 – факультативно.

Праця товариства позначилася вагомими успіхами молодих барчан, зокрема на конкурсі читців поезії «Креси» імені А. Міцкевича, де щороку здобуваються нагороди і відзнаки, а також на олімпіадах з польської мови. Крім того, кілька талановитих дітей польського походження навчається в ліцеях та університетах Польщі.

Діяльність товариства сконцентрована також на артистичній праці, яка, до речі, високо оцінена в Польщі. Колективи, що діють при товаристві, неодноразово виступали в багатьох польських містах: Квідзині, Вроцлаві, Мронгово, Рибніку, Жешуві, Кельцах та ін. – на різних концертах та урочистостях. Ці виступи відзначалися великою прихильністю глядачів, що, по суті, спричинило наступні запрошення (особливо це стосується фольклорно-танцювального колективу «Оksamитки»). До різноманітного репертуару цього колективу входять кашубські, шльонські, любельські, білгорайські, подільські танці. Артистичною цінністю та професіоналізмом молодих танцюристів опікується керівник колективу Інна Медведєва.

Діє при товаристві і камерний хор «Молоде листя», який теж може гордитися своїми багаторазовими виступами та різноманітними нагородами. Цей невеличкий колектив складається з 18 дівчаток і 4 хлопчиків. Він діє з 1999 року. На сьогоднішній день керівником колективу є Людмила Халабуда. Роки важкої праці над аранжуванням творів і удосконаленням власного професіоналізму дали гарний ефект – нагорода на фестивалі

Кресової культури у Мронгово, а також участь у майстер-класах полонійних хорів у Кошаліні. Хор «Молоде листя» концертує також у нашому місті, а його репертуар складається з творів релігійного характеру та популярних молодіжних пісень у акапельному виконанні та з акомпанементом.

Окрім дитячого та молодіжного хорів, багато років діє при товаристві хор «Подільський візерунок», який виступав із концертами у Польщі та Україні і який мав честь показати свої артистичні досягнення на новорічній зустрічі в посольстві Республіки Польща в Києві у 2007 році. Нині у зв'язку з невеликими змінами у складі групи хор перетворився на ансамбль, що має назву «Credo».

Підсумком роботи та діяльності товариства є щорічні Дні польської культури, які проводяться зазвичай у травні. Згідно з початковим задумом, подія ця мала за ціль представити власні мистецькі досягнення товариства перед барською громадою, але останніми роками це переросло в масштабний захід. Так, наприклад, у 2007 році Бар приймав понад 200 осіб з Польщі. Колективи: «Арфа» з Квідзина, «Портаменто», «Над Камінною», «Мім» з м.Стараховіци, «Пригода» з Рибніка. Були тоді гостями й колективи українські: «Хмільничанки-подолянки» з Хмільника, колектив із Калинівки. Прибули також офіційні делегації з названих міст.

Носієм ідеї та ініціатором перетворення невеликої культурної події в масштабний захід був экс-генеральний консул Республіки Польща в Києві Сильвестер Шостак. Завдяки його підтримці була реалізована ця ідея, що стала поштовхом до виникнення нових контактів та тривалої співпраці.

Діяльність товариства підтримують приятелі з Польщі, з Квідзина, Рибніка, Стараховіци, Вроцлава, які допомагають у фінансуванні та організації літніх виїздів з Бара до Польщі.

Найважливішим завданням товариства від 2003 року є справа побудови Польського дому в Барі, що допомогло б багатогранніше функціонувати товариству та проводити подальшу діяльність.

Філателія і філателісти

У нашому місті серед занять, які роблять дозвілля барчан активним і цікавим здавна є філателія, пошук і колекціонування форм оплати поштових послуг-марок, листівок, конвертів, штемпелів. Тематичні напрямки: «Хронологія країн» «Персоналії», «Флора і фауна», «Техніка», «Космос», «Спорт» (окремо – «Футбол»), «Шахи», «Мистецтво», «Історія»...

До 1991 року колекціонування поштових марок в Барі носило масовий характер. А кількість його учасників, яка в окремі періоди сягала 140 осіб, виводила Бар (переважна кількість тих, хто збирав марки, мешкали в райцентрі) в число найактивніших регіонів України. І зараз біля 150 колекціонерів зберігають свої зібрання. З набуттям Україною незалежності збирання поштових випусків набуло характер елітарного, та, незважаючи на це, в Барі діє районний осередок Асоціації філателістів.

Найбільшим досягненням районного відділення стала участь юних філателістів Бара у Міжнародному конкурсі юних філателістів. Щоб отримати право увійти до складу делегації Союзу (претендентів могло бути лише два), необхідно було зайняти попередньо перше місце у Вінницькій області, потім в республіці. Барчанка Наталія Меснянкін і лєнінградець Дмитро Іванов здобули таке право. Вони разом із представниками восьми країн у серпні 1987 року в Московському міському Палаці піонерів і школярів виборювали призові місця.

Засоби масової інформації

Газета «Подільський край» - редактор Михайло Корчинський

Газета «Барчани» - головний редактор Євген Меснянкін

Студія місцевого телебачення «ТВ-Бар» - редактор Сергій Рогач.

Барське районне радіомовлення – редактор Юрій Кирилюк

У барських ЗМІ працюють члени Національної спілки журналістів, а саме:

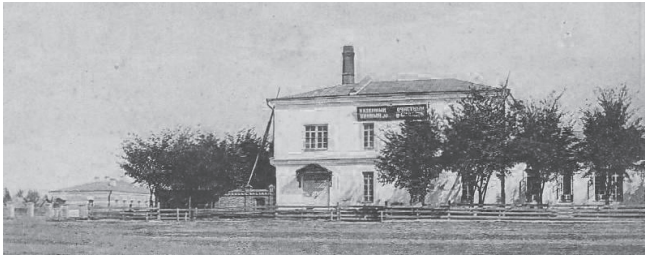
Віктор Базай, Ігор Войцехівський, Віктор Зеленюк, Михайло Корчинський, Григорій Мельник, Євген Меснянкін, Сергій Навроцький, Світлана Никітіна, Володимир Погребнюк, Анатолій Подольнян, Анатолій Тетянчук, Павло Тимошенко, Тамара Шаворська.

Євген Меснянкін

ВАТ «Барський машинобудівний завод»

У 1932 році у зв'язку з гострою потребою в обладнанні Наркомат харчової промисловості СРСР вирішив створити ряд машинобудівних та ремонтно-механічних заводів. У цьому ж році в м. Бар на базі існуючих навчально-виробничих майстерень технікуму механізації сільського господарства був створений союзний державний ремонтно-механічний завод Союзцукроремзбуту народного комісаріату харчової промисловості СРСР. 14 травня 1932 року по новоствореному заводу був виданий наказ № 1 і ця дата вважається днем народження підприємства. Однак, його території та виробничі приміщення також мають свою історію.

Винний склад – єдиний промисловий корпус заводу (1932 р.)

До 1885 року на території заводу була розташована військова частина - артилерійська батарея 112-го Ушицького артилерійського полку. У 1885 році на цій території був створений і проіснував до 1914 року «казенний» очисний винний склад № 6. Це підприємство займалося очисткою спирту-сирцю та виготовленням з нього горілки. У 1918 році в приміщеннях колишнього винного складу була створена тютюнова фабрика, яку в 1920 році перевели в інше місце, а її будівлі до 1928 року були незайняті. У ці роки в них періодично проводили сільськогосподарські виставки. У 1928 році в наявні будівлі перейшли майстерні Барської механічної профшколи, яка в 1931 році була перейменована в Барський технікум механізації сільського господарства. Механічна профшкола, а в подальшому - технікум, мали в той час два маленьких токарних верстати, невеличку вагранку, ковальський цех, де працювало 6 чоловік. Однак, отримавши нові виробничі площі, навчально-виробничі майстерні технікуму починають розширюватись. Цьому сприяло й те, що в 1929 році Луко-Барський чавуноливарний завод ліквідується і майже половина працівників і обладнання цього заводу переходить у майстерні технікуму.

Майстерні, поряд з основним завданням по

забезпеченню навчально-виробничого процесу студентів технікуму, займаються і виконанням виробничих замовлень: виробляються різного роду вентиля, засувки, підшипники, обладнання для трансмісій, муфти, кронштейни та інше.

Модельники і теслярі виготовляли сушарки для овочів та фруктів, поганялки для швацьких верстатів. Механічна дільниця та збиральники займалися виготовленням сошників для гніздового посіву цукрового буряка.

У цей час працювало близько 55-60 робітників.

У цих майстернях в той час працював майбутній видатний український вчений Юрій Костянтинівич Делімарський, якого вважають засновником вітчизняної школи фізичної хімії і електрохімії іонних розплавів. Він став доктором хімічних наук, професором, академіком АН УРСР, автором більш як 800 наукових робіт, серед яких 21 монографія, 83 винаходи. Результати досліджень вченого увійшли у світову довідкову літературу.

У березні 1932 року на посаду головного інженера Барського ремонтно-механічного заводу прибув К.З.Котляр, а в травні цього ж року на посаду першого директора заводу прибув В.С.Тарашевський, який і видав наказ № 1 від 14 травня 1932 року. Новостворений завод поступово починає набирати виробничі темпи і вже в 1937 році підприємство виготовляє групові горизонтальні плунжерні насоси, автомати-водовідвідники, масловідвідники та інше обладнання для цукрових підприємств. Всього в 1937 році було виготовлено 386 машин 55 найменувань, кількість працюючих складала 451 чол., в т.ч. 319 робітників, 38 інженерно-технічних працівників та 39 службовців.

У цьому ж 1937 році завод увійшов у підпорядкування Головарчомашу Народного Комісаріату харчової промисловості СРСР і отримав назву Барський машинобудівний завод. Номенклатура виробів поступово розширюється, починається випуск машин і устаткування для спиртової та пивоварної промисловості. Таким

чином, до Великої Вітчизняної війни завод представляв собою підприємство з великою номенклатурою та одиночним і дрібносерійним виробництвом.

З початком війни надійшов наказ закрити виробництво та евакуюватися в східні райони СРСР. 7 липня 1941 року завод з кадровими робітниками, інженерно-технічними працівниками, службовцями, найбільш цінним обладнанням був евакуйований у м.Бузулук Чкаловської області, де пройшло його з'єднання з Карловським машинобудівним заводом. Новостворене підприємство отримало назву «Завод № 1» Головхарчомашу і займалося випуском боєприпасів для фронту.

У березні 1944 року м.Бар було звільнено від німецько-фашистських загарбників. За роки війни завод був пограбований, розтروщений, не було електроенергії. Для того, щоб працювало кілька збережених верстатів, встановили тракторний двигун з генератором. Почалося післявоєнне відродження заводу, і виробництво почало набирати темпи росту. У 1953 році завод переходить у підпорядкування Головпродмашу Міністерства машинобудування СРСР. Якщо до війни завод випускав машини, розраховані на трансмісійні приводи, то в післявоєнний період усі машини обладнуються індивідуальними електродвигунами із засобами захисту, блокування, з комплектацією різного роду реле, сигнальної апаратури, термометрами та іншими засобами механізації та автоматизації.

Тільки за період з 1944 до 1957 рік завод виготовив 26488 машин 148 найменувань загальною вагою 19485 тонн. У цей період розпочинається випуск обладнання для кондитерської, парфумної, хлібопекарської галузей харчової промисловості. У 70-80 роках на заводі почався випуск обладнання для консервної промисловості та запчастин для пивобезалкогольної промисловості. З 1987 року завод знаходився в структурі Міністерства оборонної промисловості СРСР. З 1992 року

на заводі активно розроблялась і випускалась сучасна конкурентоспроможна нова техніка, впроваджувалися нові технології і обладнання. У вересні 1994 року пройшла приватизація підприємства і Барський машзавод став відкритим акціонерним товариством.

У рік 75-річчя заводу на підприємстві працювало понад 700 чоловік, із них 90 з вищою, 174 із середньою спеціальною освітою. На заводі налічується 985 одиниць технологічного обладнання, в т.ч. 420 одиниць металорізальних верстатів, із них із числовим програмним керуванням - 58 одиниць.

Завод складається із п'яти основних виробничих цехів та 14 відділів, які забезпечують майже всі машинобудівні процеси: ливарне виробництво чавуну, сталі, бронзи, алюмінію в земляні і металеві форми, за плавкими моделями та центробіжним способом; має можливості механічної обробки до 7 класу точності; штамповка гаряча, холодна, листовая; зварювання ручне дугове, автоматичне та напівавтоматичне, в т.ч. в середовищі захисних газів, контактне, тертям; нанесення лакофарбувальних покриттів, в т.ч. порошкових; матування поверхонь; плазмовий, мікроплазмовий та лазерний розкрій; термічна обробка; гальваніка; деревообробка; переробка пластмас.

У даний час ВАТ «Барський машзавод» є провідним підприємством в Україні по випуску наповнювальних, дозувально-наповнювальних та укупорювальних автоматів для консервної промисловості, комплектів обладнання для виробництва карамелі, натиральних і бараночних машин, насосного обладнання. З 2000 року підприємство активно займається розробками і виробництвом теплотехнічного обладнання - побутових газових та електричних котлів, а це більше 30 моделей потужністю від 5 до 100 кВт, напільного і настінного виконання, димохідні та стінові.

Продукція підприємства захищена 12 патентами України, спеціалістами надруковано понад 30 наукових статей в науково-технічних виданнях України, Білорусі та Росії, на заводі працюють 2 академіки Української технологічної академії, 4 лауреати Державної премії України в галузі науки і техніки, 1 заслужений машинобудівник України. Продукцію підприємство реалізує в Україні та 12 країнах світу.

ТОВ «Барська швейна фабрика»

Історія роботи Барської швейної фабрики починалася у далекі роки Великої Вітчизняної війни, після звільнення нашого району та області від німецько-фашистських загарбників. 20 травня 1944 року згідно постанови Барської районної Ради депутатів трудящих і наказу обласного управління легкої промисловості № 25 від 9 червня 1944 року була створена Барська швейно-взуттєва фабрика.

Розміщалася фабрика у найманих примітивних приміщеннях у різних частинах міста. Робітники працювали на старому обладнанні, на машинах з ножним приводом. Чисельність персоналу при організації фабрики складала 35 чоловік. Це були в основному майстри, закрійники та 10 учнів. Виробничий напрямок фабрики — пошив верхнього одягу та взуття. У 1946-1947 роках підприємство називалося «Швейно-взуттєвий індпошив».

У 1948 році за рішенням управління легкої промисловості підприємство перейменували на «Барську швейну фабрику». Всі ці роки фабрика нарощувала валовий випуск продукції. Зростала і чисельність працівників. Обладнання фабрика отримувала централізовано. В основному це були швейні машини з ножним приводом виробництва Могилів-Подільського машзаводу. Фабрика спеціалізувалася на пошитті штанів (чоловічих, школярських та для дошкільнят).

Починаючи з 1958 року, виділялися кошти на капітальне будівництво фабрики у сумі 445 тис. радянських рублів. Завдяки цьому фабрика ввела в експлуатацію новий пошивочний цех на 60 робочих місць, склад сировини площею 140 кв.м, розкрійний цех, потужність якого повністю забезпечувала роботою пошивочний цех. Були побудовані електростанція та інші допоміжні приміщення. У кінці 1960 року фабрика отримала нове обладнання - електричні швейні машини (універсальні й спеціальні), обладнання для розкрійного цеху. Вже на початку 1961 року нове обладнання введено в експлуатацію.

До 1993 року фабрика спеціалізувалася на

пошитті чоловічих, дитячих штанів і випускала в рік 85,7 тис. одиниць продукції. На той час чисельність працівників складала 470 чол. У 4-му кварталі 1993 року, після реконструкції підприємства, було побудовано новий 4-поверховий виробничий корпус. 7 вересня 1996 року Барська швейна фабрика була приватизована і стала відкритим акціонерним товариством. Проте у наступні роки підприємство почало відчувати негаразди тодішньої економіки. Велика кредиторська заборгованість, у т.ч. по заробітній платі, призвела до скорочення виробництва, нестачі кваліфікованих працівників.

Але у серпні 2005 року на фабрику прийшов потужний вітчизняний інвестор – фірма «VD-one», яка спеціалізується на виробництві та продажу одягу в Україні й за кордоном. Завдяки її інвестиціям на ВАТ "Барська швейна фабрика" закуплено нове сучасне обладнання для організації другого виробничого потоку, використані нові енергозберігаючі технології, енергетичні пристрої. Все це дозволило дати фабриці «друге дихання», налагодити пошиття сучасного одягу з нових матеріалів, організувати реалізацію продукції. Завдяки інвестору погашені колишні борги фабрики, в т.ч. по виплаті заробітної плати працівникам, підприємство вийшло на рентабельне виробництво.

13 серпня 2007 року ВАТ «Барська швейна фабрика» було реорганізовано у ТОВ «Барська швейна фабрика».

У даний час ТОВ «Барська швейна фабрика» має кілька основних замовників готової продукції: 40% продукції реалізуємо на внутрішньому ринку через торгову мережу фірми «VD-one», 30% закуповує французька фірма «NEWMAN», 30% товарів реалізує голландська фірма «BUKEMA FASHION».

Завдяки сучасному імпортному обладнанню, високій якості одягу ТОВ «Барська швейна фабрика» користується попитом серед замовників. Об'єми виробництва постійно зростають, приходять нові замовлення. Трудовий колектив, а зараз це 196 працівників, може впевнено дивитися у майбутнє.

Барський цех електрозв'язку №6 ВАТ «УКРТЕЛЕКОМ»

На сьогоднішній день зв'язок – це одна із пріоритетних сфер послуг, адже неможливо уявити сьогодення без засобів зв'язку. Нині, в період розбудови інформаційного простору, значення праці зв'язківців незмірно зростає. Без високоефективного сучасного зв'язку, широкого застосування новітніх комунікаційних та інформаційних технологій неможливі суспільний прогрес, економічне зростання, ефективне управління справами і виробництвом, успішна ділова діяльність, поліпшення соціальних стандартів та умов життя людей.

Саме за якісний зв'язок та впровадження новітніх технологій у місті та районі відповідає Барський цех електрозв'язку №6, який є структурним підрозділом Центру електрозв'язку №2 м. Жмеринки Вінницької філії ВАТ «Укртелеком». Начальник – І.В.Гриценко. Після вводу в дію у 2001 році в Барі нової електронної цифрової АТС «Квант Е» на 4864 номерів та організації міжміського зв'язку через волоконнооптичні лінії зв'язку (ВОЛЗ) якість зв'язку в районі на порядок стала кращою. Між іншим, цифрова станція району була однією з найперших на Вінниччині. А організація зв'язку по ВОЛЗ між Копайгородом та Баром дала можливість випустити 10 сільських АТС Копайгородської зони безпосередньо на Бар.

У цей же період відбувається оснащення 29 сільських АТС обладнанням АВН, що дало змогу випустити сільського абонента на міжміський та міжнародні напрямки та закрити в районі ручні комутатори, так як в цьому відпала необхідність. У 2002-2003 роках упроваджуються такі послуги зв'язку, як доступ до мережі Інтернет, що дає змогу споживачам отримати багато цікавої та необхідної інформації з всесвітньої мережі Інтернет. У цеху організовується «Інтернет-салон», яким користуються студенти навчальних закладів, учні шкіл та інші споживачі. Це що стосується нових послуг, але в нас є і традиційні – місцевий

телефонний зв'язок, міжміський, міжнародний телеграф, ефірне радіомовлення. Нині телефонна мережа району налічує 8,4 тис. абонентів, в тому числі міська – майже 5 тисяч абонентів. Працівники цеху обслуговують 271 км. повітряних та 1902 км. підземних ліній зв'язку, 55 км. телефонної каналізації.

ТОВ «Пфаннер Бар»

ТОВ «Пфаннер Бар» було створено 9 липня 1999 року як спільне українсько-австрійське підприємство з іноземною інвестицією у формі закритого акціонерного товариства. Зараз воно реорганізовано в Товариство з обмеженою відповідальністю і продовжуватиме свою діяльність відповідно до чинного законодавства України.

Метою ТОВ «Пфаннер Бар» є здійснення господарської діяльності для отримання прибутку. Фактично підприємство займається закупкою та переробкою яблук; виробництвом концентрованого соку, натурального-фруктової ароми та сухої вичавки; виготовленням та реалізацією соків та напоїв марки «Фрутті Віта»; реалізацією соків та напоїв ТМ «Pfaner».

За минулий сезон підприємство переробило 61595 тонн яблук, виробило 8860 тонн концентрованого соку, 380 тонн яблучно-фруктової ароми. Було реалізовано готової продукції на суму понад 5,6 млн. гривень.

Фінансово-економічний стан ТОВ «Пфаннер Бар» характеризується як стабільний. Середньооблікова кількість штатних працівників становить 132 чол. На підприємстві відкрито власне виробництво – лінію розливу соків і соковмісних напоїв. Використання нового для України високотехнічного устаткування, виробничих ноу-хау, кращої сировини і власної унікальної рецептури гарантують високу якість продукту, що випускається.

Сьогодні ТОВ «Пфаннер Бар» презентує серію соків ТМ «Pfaner», нектарів і ексклюзивних продуктів – холодний чай та енергетичний напій. Планується подальше розширення асортименту і виведення на ринок продукції, яка успішно продається в Європі.

ДП «Барський спиртовий комбінат»

Барський спиртовий комбінат – підприємство харчової промисловості, незаперечний лідер спиртової галузі України. Його виробничі потужності розкинулися на площі в 12,3 га. Крім того, поля фільтрації займають площу 108 га.

Сучасне підприємство бере свій початок з шістдесятих років XIX століття, коли в місті почала працювати маленька винокурня з виробництва спирту-сирцю із зерна та картоплі, збудована комерсантом Барбатарлом на замовлення підприємця Штока. Спочатку це було примітивне підприємство, яке давало за добу 30 відер спирту. Весь штат складався з дванадцяти працівників.

У 1898 році власник винокурні Шток продав її приватній компанії «Нікельшпун – Захарченко», яка провела відповідне вдосконалення, потужність була доведена до 300 дал на добу. Річний виробіток спирту на той час вже складав майже 90 тис. дал. У 1917 році підприємство було націоналізоване. У 1925 році, після проведення відповідного ремонту і встановлення необхідного обладнання, завод був уведений в експлуатацію як гуральня Барського цукрозаводу і виробляв до 600 дал спирту на добу. У 1930 році його річний виробіток складав 180-200 тис. дал спирту. У 1936-1937 роках завершено будівництво залізничної під'їзної колії, що з'єднала завод із залізничною станцією Бар.

Після Великої Вітчизняної війни завершується реконструкція підприємства і виробничі потужності доводяться до 3 тис. дал спирту-ректифікату вищого ґатунку (1950 р.). Продовжуються роботи з технічного переозброєння заводу на основі впровадження нової техніки та технології. У 1956 році, після здійснення заходів з комплексної переробки м'яса, будується цех з виробництва хлібопекарських дріжджів потужністю 6 тонн на добу, одночасно потужності з виробництва спирту доводяться до 4 тис. дал на добу. Наприкінці 1994 року підприємство переведено на споживання природного газу, що позитивно вплинуло на собівартість продукції та естетику виробництва. В 1998-1999 роках на підприємстві за рахунок власних обігових коштів вперше в Україні освоєно і впроваджено у виробництво новий вид продукції – високооктанову кисневмісну добавку до бензинів (ВКД), добовою потужністю 24 тонни.

За успіхи по впровадженню у виробництво сучасних технологій підприємство у 1998 році було нагороджене дипломом Всеукраїнської акції «Золота фортуна».

Сьогодні підприємство намагається працювати за принципом: нові технології – найкраща якість. В усі часи підприємство славилось вмілими, працьовитими і самовідданими працівниками, чимало з яких були відзначені високими державними і урядовими нагородами.

Прагнення до постійного вдосконалення,

підприємстві міцний колектив, що нараховує на сьогодні 190 працівників. Шосту частину штатного розкладу складають фахівці відповідних профілів народного господарства, 43 відсотки інженерно-технічних працівників є спеціалістами вищої кваліфікації і 57 відсотків мають базову вищу освіту.

ВАТ «Будівельно-монтажне підприємство №1»

У зв'язку з приватизацією та зміною форми власності в 1996 році в місті Бар було створено ВАТ «Будівельно-монтажне підприємство №1» шляхом перетворення ДП ПМК-27 асоціації «Вінницясьльбуд» корпорації «Укראгропромбуд».

Основним видом діяльності підприємства є спорудження та реконструкція житлових, цивільних, промислових, комунальних об'єктів, інженерних комунікацій, а також виробництво та реалізація різноманітних будівельних матеріалів і конструкцій, столярних виробів.

Починаючи з 1961 року, ВАТ «БМП №1» (колишня Барська ПМК-27) побудовано майже 60% багатоповерхових житлових будинків міста, школи, дитячі садки, лікарні та амбулаторії в місті та селах району. Історія підприємства починається з будівництва Барського консервного заводу. Проведено реконструкцію та розширення існуючих приміщень Барського машинобудівного заводу. Виконано значний обсяг з будівництва житла та об'єктів соціально-культурного призначення в багатьох районах Вінницької області.

Надалі планується виконати будівельно-монтажні роботи по капітальному ремонту житла ветеранів війни; розпочати будівництво двох багатоповерхових житлових будинків; провести реконструкцію виробничої бази з розширенням послуг населенню по виготовленню столярних та залізобетонних виробів; збільшити на 85 робочих місць у 2008 році.

Військова частина А 0853

Військова частина, що дислокується в м. Бар (командир військової частини - підполковник Олег Станіславович Предиткевич), була сформована в 1958 році в місті Болехів Станіславської області (нині Івано-Франківська область).

У вересні 1960 року вона була передислокована в місто Дубно Рівненської області, з 1980 року - у місто Бар Вінницької області. В листопаді 2002 року на базі військової частини, до складу якої увійшов окремий дорожньо-комендантський батальйон,

що дислокувався у місті Старий Самбір Львівської області, сформовано центр зберігання дорожньої техніки та майна.

У 2005 році цей центр передано в підпорядкування начальнику інженерних військ Західного оперативного командування та переформовано у центр інженерного забезпечення. Основою формування центру інженерного забезпечення став особовий склад центру зберігання дорожньої техніки та майна. Абсолютна більшість офіцерів центру інженерного забезпечення – це випускники Московського командного училища дорожніх та інженерних військ та Кам'янець-Подільського вищого командного інженерного військового училища. З листопада 2006 року центр інженерного забезпечення був підпорядкований Центральному управлінню інженерних військ Головного управління оперативного забезпечення Командування сил підтримки.

Головним завданням військової частини у мирний час є: виконання завдань щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру; виконання завдань щодо забезпечення переправи військ через водні перешкоди та інших завдань інженерного забезпечення; будівництво низьководних мостів через водні перешкоди; виконання завдань щодо ліквідації надзвичайних ситуацій.

У 2007 році військова частина брала участь у наймасштабніших навчаннях за часів незалежності нашої держави «Артерія - 2007». Ці навчання фокусували увагу на підтриманні належного рівня готовності ЗС України до дій саме за своїм безпосереднім призначенням. Наша частина виконала ставлені командуванням завдання, особовий склад показав високу фахову підготовку. За підсумками навчань особовому складу військової частини оголошено подяку начальником Головного управління оперативного забезпечення ряд військовослужбовців нагороджені медалями та почесними грамотами.

У військовій частині проходять службу військовослужбовці, які брали участь у

миротворчих місіях ООН та передають свій досвід молодим військовослужбовцям.

Барський РВ УМВС

Побудова демократичної, соціальної держави в Україні не можлива без створення державних інститутів, у тому числі й органів внутрішніх справ.

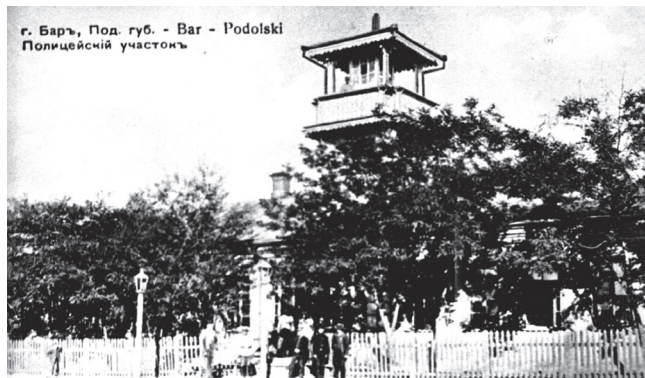
Перший Всеукраїнський з'їзд Рад проголосив 12 грудня 1917 р. у Харкові Радянську владу і створив Українську Радянську республіку. В зв'язку з цим більшовики стали перед завданням формування нових органів охорони правопорядку. З цією метою до складу Радянського уряду України — Народного Секретаріату — увійшло Секретарство судових справ, на яке помацалася організація та керівництво міліцією, охорона громадської безпеки. В центрі міста розташована двоповерхова будівля Барського райвідділу УМВС. На першому поверсі знаходиться чергова частина, кімната прийому громадян, ВГРФО, слідчий відділ, відділ дільничних інспекторів міліції, відділення ДАІ, ізолятор тимчасового тримання. На другому - відділ карного розшуку, ВДСБЕЗ, актові зали, керівництво райвідділу, штаб, в підвалі знаходиться спортивний зал.

Одним із перших керівників райвідділу, який згадується у документах був Майков Федір Якович, який в 1922 році розстріляний петлюрівцями в 25 річному віці. В райвідділі було до 20 співробітників.

У відбудовний період Барська міліція, як і всієї республіки, вела рішучу боротьбу з розкрадачами народного добра. Міліція охороняла фабрики, заводи, склади, зсипні пункти, торгові й інші підприємства..

В 30-х роках до РВ було приєднано Ялтушківський відділ. Кількість співробітників досягала 25-30 чоловік.

Після війни в 1957 р. до Барського РВ було приєднано Копайгородський райвідділ із штатом 13-15 чоловік. Загальна кількість співробітників сягала 45-50 чоловік.

Полицейський відділок (поч. XX ст.)

В 1966 р. до району було приєднано Мур-Куриловецький район і кількісний склад було збільшено до 60-65 чоловік. Після від'єднання кількість його знову зменшилася

В 1982 р. разом із службою охорони особового складу нараховувалося 72 чоловіки в т.ч. (слідчих-3; працівників КР-4; БХСС-3; ДІМ-7; ДАІ-2; УСН-3; ОВО-21; ДАН-4; і т.д.)

Починаючи із 1985 р. кількісний склад райвідділу почав збільшуватись. Було створено нові служби: патрульно-постову, експертно-криміналістичну, і повністю укомплектовано штатом, збільшилась служба ДАІ до 7 чоловік, слідства до 7.

Створено службу по охороні та конвоювання арештованих та затриманих, за рахунок збільшення кількості дільничних інспекторів, які були на утриманні господарств, підприємств загальна кількість збільшилась 1990 р до 120-130 співробітників

Починаючи із 1992 року штатна кількість посад стала знову зменшуватися і продовжує по сьогоднішній день. В даний час їх 64 є в наявності 60 співробітників. З часу створення Міністерства з надзвичайних ситуацій з штату виведено пожежну інспекцію, а з часу створення державного департаменту з виконання покарань інспекцію з виконання покарань.

Міліція виконує адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функції.

Також до цього переліку слід додати і активну участь Барської міліції у ліквідації техногенних катастроф (аварія на Чорнобильській ЧАЕС), масових заворушень (Нагорний Карабах, Армения) стихійних лих природного характеру (повінь у 2008 році в м. Могилів-Подільський) де наші співробітники відзначилися із найкращої сторони рятуючи людські життя, приватне та державне майно від стихії та мародерства. За що неодноразово були заохочені як правами Міністра внутрішніх справ так і керівництвом УМВС України у Вінницькій області

Щодо роботи райвідділу, то можна сказати, що Барським районним відділом Управління МВС

України у Вінницькій області за рік розкривається в середньому до 300 злочинів та припиняється більш ніж 1800 правопорушень. Затримується в адміністративному порядку 250 громадян, розглядається більше 2000 заяв та повідомлень громадян, підприємств, установ і організацій про злочини і пригоди, а також більше 3000 осіб звертається в районний відділ з питань паспортної та дозвільної служб. Якщо сказати, що ця робота припадає на 60 співробітників райвідділу, які обслуговують наш район, то стає зрозумілим, що цей обсяг роботи є значним і вагомим.

Враховуючи наведені показники, слід сказати також, що саме завдяки профілактиці злочинів в районі в 2002р. відбулось зниження рівня злочинності порівняно з попередніми роками на 5,5%, що стало можливим завдяки саме збільшенню профілактичної роботи на 30%, яку проводять працівники служб дільничних інспекторів міліції, боротьбі з незаконним обігом наркотиків, та інших служб. І ця тенденція зберігається протягом 3-х останніх років, що пов'язано як з роботою РВ так і з тим що економіка України увійшла в стадію поступового підйому.

Якщо розглянути економічну складову діяльності РВ то подивившись всього на дві три цифри можна впевнено сказати що міліція хоча й нічого не виробляє, але є основою збереження фінансової міцності держави бо лише адміністративних штрафів протягом року стягується на суму більше 17 000 грн. Також при розслідуванні кримінальних справ відшкодовується державі і потерпілим більше 1000000 грн.

Спорт

Місто Бар відоме своїми спортивними традиціями і досягненнями, які не мислимі без місцевої дитячо-юнацької спортивної школи, заснованої в 1964 році. За роки своєї діяльності школа, яку тепер очолює Володимир Погребнюк, виховала сотні висококласних спортсменів.

Із стін ДЮСШ вийшли Ігор Філіштинський – тренер національної жіночої збірної України з волейболу; Микола Галайдук – чемпіон спартакиади народів СРСР, колишній капітан національної збірної України з баскетболу, нині – завідувач кафедри фізвиховання Вінницького педагогічного університету; Руслан Любарський – гравець футбольної команди вищої ліги «Металург» (Запоріжжя); Людмила Любарська – капітан жіночої баскетбольної команди вищої ліги «Динамо» (Київ); Вікторія Пазюк – гравець баскетбольної команди вищої ліги «Козачка» (Запоріжжя); Яна Шарпета – срібна призерка чемпіонату Європи з баскетболу серед юніорів, нині гравець команди вищої ліги українського баскетболу.

Успішно виступають на різних рівнях змагань баскетболістки тренерів Сергія Дуся та Леоніда Схабовського, вихованці старійшини місцевого спорту, Почесного громадянина міста Леоніда Голодюка та його синів Ігоря й Олега, юні футболісти тренерів Бориса Ситнікова і Віктора Томчака.

Вагомим результатів домагаються вихованці учителя – методиста Барського автомобільно-дорожнього технікуму, неодноразового чемпіона України серед любителів лижного спорту Юрія Йолтуховського, якому в 2009 році присвоєно звання «Заслужений тренер України». Його учениця Людмила Писаренко завоювала десятки медалей у змаганнях з біатлону, легкої атлетики, тенісу. Син Олег протягом тривалого часу займає призові місця на змаганнях із лижних перегонів.

Особливе задоволення приносять глядачам

юні майстри спортивного танцю, клубу «Денс-стиль», яким керує на протязі багатьох років Любов Назарова. Її вихованці завоювали чимало призових місць на престижних конкурсах.

Тисячі випускників міських шкіл завдячують за свою фізичну підготовку учителям Віктору Бригадиру (ЗОШ №1) та Майї Чернілевській (ЗОШ №2), які вже півстоліття працюють у цих школах.

Бар відомий на всю Україну славними футбольними традиціями. Ще у середині 60-х років була створена футбольна команда, яка, починаючи з 1965 року, шість років поспіль ставала срібним призером першості України серед колективів фізкультури ДСТ «Колос», а також неодноразовим чемпіоном області, базовою командою обласної збірної з футболу. За Бар грали у різні роки А.Шишкін, Г.Прусаков, Б.Ситніков, О.Кухарчук, В.Кащенко, Л.Голодюк, І.Собко, М.Петров, В.Муравський, М.Бистрицький, Р.Любарський, Г.Нещасний, М.Акуленко, І.Люлько, В.Погребнюк, А.Босюк та багато інших талановитих футболістів.

Успішно виступали на обласних, республіканських, міжнародних змаганнях барські легкоатлети – вихованці тренера С.К.Чакоса, зокрема М.Табак – переможець багатьох світових марафонських забігів.

Визначною подією у місті стане відкриття спортивно-оздоровчого комплексу, де буде плавальний басейн, гідромасажна ванна, тренажерний зал, фітнес-зал, сауна та масажний кабінет. У комплекс увійдуть спорт-кафе з інтер'єром музею спорту Барського району, спортивний магазин, готель, салон краси та два більярдних зали.

Барський оздоровчо-спортивний клуб «Криголам»

Оздоровчо-спортивний клуб «Криголам» був створений у Барі 31 грудня 2003 року. Мета діяльності організації – загартування організму людини в екстремальних зимових умовах, залучення молоді до здорового способу життя – проти наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління. На

початку 2008 року клуб нараховував 58 членів-любителів зимового купання різних вікових категорій – від школяра до пенсіонера.

Барські «моржі» виступають перед публікою у крижаній ополонці, починаючи з листопада – від свята Михайла – до 8-го Березня. Показові виступи демонструються по телебаченню, крім цього, тренери клубу проводять уроки здоров'я у навчальних закладах міста і району. При клубі працює підготовчий центр по загартуванню організму в екстремальних зимових умовах. Засновником клубу та його беззмінним лідером є Юрій Олександрович Шаповалов.

Клуб спортивних єдиноборств ім. Ю.Барди «Дао»

Спортивна секція карате в м.Барі виникла в 1983році. У її становленні та розвитку велику роль зіграли двоє друзів, ентузіастів і любителів східних єдиноборств – Юрій Барда та Михайло Язвенюк. На жаль, у 1991році Юрій Барда передчасно пішов із життя. А в 1993році було офіційно створено Клуб спортивних єдиноборств ім. Юрія Барди «ДАО». З того часу кожного року у нашому місці проводиться турнір, присвячений пам'яті Юрія Барди. Головою Клубу є тренер вищої категорії Михайло Язвенюк.

За період свого існування спортсмени Клубу брали участь у змаганнях різного рівня з контактного карате, кікбоксингу, ушу. Вихованці Клубу – Ігор Язвенюк, Василь Стефанов, Віталій Бурченко є учасниками першого чемпіонату світу з контактного карате серед юніорів у 1998році в Києві. З 1999 по 2004 рік вихованці спортивної секції Василь Стефанов, Павло Домбровський, В'ячеслав Досій, Сергій Досій, Денис Весельський, Михайло Загородний, Андрій Луцьков, Богдан Антонюк, Костянтин Грузевич ставали переможцями першості України з ушу в розділі саньшоу – контактні поєдинки – у складі Вінницької обласної команди. В'ячеслав Досій є також переможцем міжнародного турніру «Зірки ушу XXI століття», що проходив у Києві в травні 2000року.

За останні 5 років підготовлено дев'ять кандидатів в майстри спорту з ушу та три кандидати в майстри спорту з кікбоксингу. Це чемпіони та призери України Віра Ільницька, Олександр Рогач, Ярослав Стефанов, Олександр Тирук, Роман Дудар; переможці Кубка Поділля та Полісся Богдан Антонюк, Роман Безсмертний, Вадим Слободянюк. Гордістю Клубу є майстер спорту України з кікбоксингу Василь Стефанов – срібний призер чемпіонату світу, чотирьохразовий чемпіон України з кікбоксингу 2004-2007 років, чемпіон України з ушу.

Крім виступів у змаганнях, вихованці Клубу беруть активну участь у суспільно-громадському житті міста. Вони виступають під час святкування Дня міста, Дня Незалежності, проводять показові тренування у школах, беруть участь у «Козацьких забавах», зимових запливах.

КЗ „Оздоровчий табір” Фортунa”

КЗ „Оздоровчий табір „Фортуна” розташований у сосново-березовому лісі поблизу с. Митки . Будинки , в яких проживають діти під час літніх канікул складаються з 5-ти кімнат, площа кожної з чотирьох кімнат - 24 м.кв., в кожній з кімнат проживає 4 дитини, в п'ятій (площею 8 м. кв.) - проживає вихователь. Також у кожному будинку розміщена вбиральня, яка складається з 2-х туалетних кабінок з унітазами та духова кімната з 4-ма умивальниками. На території табору також є надвірний туалет.

Маємо чудовий тенісний зал, добре обладнані ігрові та спортивні майданчики , дві волейбольні, одна футбольна, дві баскетбольні площадки .

В оздоровчому таборі діти мають змогу користуватися гарячою водою цілодобово в двох душових кімнатах, які знаходяться в окремо-збудованому для цього приміщенні.

Кухонний комплекс, їдальня розташована в окремому приміщенні на відстані 30-40 м. від житлових будинків. їдальня, розрахована на 600 місць. Щоденно діти отримують різноманітне висококалорійне 5-тиразове харчування забезпечене вітамінами, овочами,

фруктами, соками, мінеральною водою.

Під час літнього цілодобово чергують дитячий лікар та медична сестра. Медичний пункт табору повністю обладнаний та відповідає санітарно-гігієнічним нормам та вимогам. В таборі постійно знаходиться чергова «швидка».

Організація культурного відпочинку в КЗ „Оздоровчий табір „Фортуна“ направлена на організацію змістовного відпочинку і дозвілля, зміцнення здоров'я, задоволення інтересів і духовних запитів дітей, підлітків, учнівської молоді. Для цього є відповідна матеріальна база. Є бібліотека, в якій є художня та різноманітна методична література, приміщення для роботи гуртків, відеозал, де щоденно проходять перегляди мультфільмів та відеофільмів, також тут проводяться відеолекції на різні актуальні теми.

Центр реабілітації молоді з функціональними обмеженнями «Еверест»

Рішенням пленарного засідання 17 сесії Барської міської ради 5 скликання яке відбулося 18 вересня 2007 року був створений Барський міський центр соціально-психологічної реабілітації молоді з функціональними обмеженнями «Еверест». Метою Центру є створення умов для реабілітації та інтеграції осіб з обмеженими фізичними можливостями, психічними захворюваннями та розумовою відсталістю в суспільство; здійснення заходів, спрямованих на розвиток та коригування порушень розвитку особи - інваліда, навчання її основних соціальних та побутових навичок, розвиток здібностей; усунення соціального бар'єру між здоровими людьми та особами з інвалідністю.

Працівники Центру «Еверест» поставили собі за мету досягнути з дитиною хай і чогось незначного, але цілеспрямовано йти до наміченого, аби у душі дитини зародилося бажання бути щасливою.

Центр працює за європейською системою без відриву від родини, 6-годинне денне перебування.

Функціонує 2 відділення: фізичної та соціально-психологічної реабілітації. Заняття будуються за індивідуальною програмою для кожного клієнта Центру, яку складає медико-педагогічний консилиум.

Клієнти Центру із задоволенням приймають участь у виконанні комплексної програми діяльності Центру, докладають неймовірних зусиль у боротьбі з недугою, у подоланні свого життєвого Евересту. Адже для кожного клієнта свій власний Еверест, для одних - зібрати пірамідку, для інших - взяти в руку ложку, а для когось, може, навіть, ступити крок. Центр забезпечує роботу програм «Психокорекція», «Соціально-середовищної орієнтації», «Майстерня зайнятості», «Арт-терапія», «Основи здоров'я», «Родинний дім», «Спілкування», «Медичний супровід». Діє клуб «Арт-кухня» і волонтерська школа «Дзвіночок». Вихованці Центру об'єднуються у невеликі групи за інтересами й займаються улюбленими справами: ліпленням, малюванням, вишиванням, майструванням і т.п. Всі програми мають свою мету і завдання, але всі вони різними шляхами об'єднуються в одну єдину мету « від пасивного життя до активного життя серед людей»

Фахівці Центру стали найпершими помічниками і порадиниками для сімей, у яких виховуються діти з обмеженими можливостями. Ці діти, потрапивши у світ іграшок, правильної вимови та музики, спеціальних розвиваючих занять, розкривають свої таланти. І чим раніше розпочинається цей всеохоплюючий процес, тим кращі результати.

Подолання Евересту – складний шлях, тернистий, сповнений не тільки фізичних, а й моральних страждань. І тут надзвичайно важливою є підтримка, окрім рідних, й інших людей, громадських організацій, суспільства загалом.

Відкриття центру реабілітації

Свято-Успенська церква, побудована в 1757 році

Парафіяльний костел Святої Анни (1811р.)

Монастир сестер-бenedиктинок-місіонерок (1787 р.)

Г. Баръ под губ.
Bar Podolskiej gubernii.

Городъ 2-хъ классное училище
Miast. 2-klasna szkoła

2-х класне училище, тепер - Греко-католицька церква

г. Баръ, Под. губ. - Bar-Podolski
Реальное училище - Realna szkoła

Народне училище, тепер – ЗОШ I-III ст. №4

№ 4. г. БАРЪ, Под. губ. Женская гимназія.

Gimnazjum żeńska.

Жіноча гімназія, тепер – НВК «ЗОШ I-III ст. № 2-гімназія»

Руїни фортеці, тепер – вхід у міський парк. Статуя Св. Миколая

Історичний центр міста

Вид на місто з дельтаплана (висота 365 м.)

СЛІД В ІСТОРІЇ МІСТА

Письменники, життя і творчість яких пов'язані з нашим містом

БОШНЯК ОЛЕКСАНДР КАРЛОВИЧ 26 серпня 1786р., с. Єсипово Нерехтинського повіту Костромсь-кої губернії, Росія - 1831, м.Бар, Вінницької обл. – російський літератор, природознавець.

БОНДАРЕВА ЕЛІЗАВЕТА МАКСИМІВНА - російський драматург. Дитинство і юність її пройшли в Ба-рі. Наприкінці 20-х років закінчила семирічку, а потім агропрофшколу, де і написала першу п'єсу. Знач-них успіхів мають її п'єси: "Зорі на зустріч", "Курські солов'їх", "Кришталеве джерело", "Сергій Лазо", "Суперниці", "Освідчення в коханні" та багато інших. Вона - член спілки письменників Росії.

ГАРМАТЮК АНАТОЛІЙ ПАНАСОВИЧ (14 січня 1936р.-28 січня 2006р.). Народився в с. Мигалівці Барського району в учительській сім'ї, працював інженером, журналістом. Автор півтора десятка книг гумору і сатири: "Проти шерсті" (1963р.), "Лисяча наука" (1966р.), "Лев у зайця" (1971р.), "Вічний пару-бок" (1981р.). Лауреат Республіканської премії ім. С.Олійника (1985р.) та ім. Годованця (1990р.), а також обласної ім. С.Руданського (1994р.).

КЛЕБАН ЛЕВ СЕМЕНОВИЧ - нар. 1936 році в м. Барі. В 1955 році закінчив БСШ № 2, навчався у Ки-ївському технологічному технікумі та Вінницькому політехнічному інституті, працював інженером, потім викладачем. Лауреат республіканських і всесоюзних конкурсів вокалістів. З 1991 року проживає у Ізраїлі. Видав книгу "На всю оставшуюся жизнь", в якій описані долі євреїв, що проживали в м. Барі та околиць селах.

КОЛОСОВА ВІКТОРІЯ ПЕТРІВНА - нар. в м. Барі Вінницької обл. 10 серпня 1923 р. Літературозна-вець, текстолог, книгознавець, кандидат філологічних наук. Видала монографію -"Климентій Зіновійв син. Життя і творчість" (1964р.). Брала участь у написанні "Історії української літератури" у 8 т." (т.І - 1967р.) та "Історії Української РСР у 10 т." (т.І, книга 2 - 1979 р.). Їй належить низка статей до "Шевчен-ківського Словника"(т.І - 1976р.); т.2 -1977р.).

Готувала тексти і коментарі до "Зібрання творів у 50 т. " В останні роки зосередила увагу на маловивчених літературознавчих проблемах.

КОСТІН МИРОН (лютий 1633 - 18 грудня 1691) - молдавський державний діяч, поет і літописець. Здобув освіту в польському єзуїтському колеґіумі в м. Барі. Його батько Йопа Костін колишній господар Молдови, похований на одному з міських кладовищ Бара, поблизу якого орендував маєток.

КОЦЮБІНСЬКИЙ МИХАЙЛО МИХАЙЛОВИЧ (17 вересня 1864 р., м. Вінниця - 25 квітня 1913 р., Чернігів) - український письменник і громадським діяч. Дитинство та юність провів на Поділлі - у Радівцях, Барі, Кукавці, Шаргороді, Станіславчику... В 1875-1876 рр. навчався в Барському народному училищі.

Основна тема творчості - важке становище малоземельного селянства, пробудження його соціаль-ної свідомості. Найвідоміші твори письменника "Коні не винні" (1912), "Фата моргана" (1903-1910) "Тіні забутих предків" (1911), а також цикл дитячих оповідань: "Харитя", "Ялинка", (обидва – 1891), "Маленький грішник" (1893). Твори перекладено російською та ін. мовами багатьох народів світу. За оповідан-нями та повістями М.Коцюбинського створено кінофільми. В 1993р. засновано Всеукраїнську літературну премію ім. М.Коцюбинського.

КУДРІН ВОЛОДИМИР ЯКОВИЧ - нар. 1908 р. в с. Тезіно, тепер Вичузького району Івановської обл. в Росії - російський поет. Працював в Івановській обл. в газеті "Робочий край". 1941 закінчив філологічний факультет Івановського педінституту. З початком війни копав окопи під Тихвином, потім - на фронті був літературним працівником газети "Советский боец", "Сталинское знамя", "В бой за Родину". Друкував вірші, пісні, оповідання, сатиру. Отримав звання лейтенанта. Загинув у бою в с. Мигалівці Барського р-ну, похований у братській могилі с. Ялтушкова. Видав поетичні книги "Веселый двор", "Приключения Васи Хваткина из деревни Куропаткино", опублікував п'єсу у віршах "Партизанка Таня", яка отримала премію на обл. літературному конкурсі. На фронті написав більше двохсот віршів, деякі з них було покладено на музику.

ЛОНДОН БОРИС - нар. 1924 р. у м. Бар. навчався у школі №2. Учасник Великої Вітчизняної війни, командир розвідгрупи. Навчався у Київському художньому інституті, закінчив Київський педагогічний інститут іноземних мов, працював учителем. З 1992 року проживає в Ізраїлі, автор книги «Ушедшие в вечность» (1997).

ПАСТУШИНА ВАСИЛЬ МИКОЛАЙОВИЧ - нар. 11 травня 1989 р. у м. Бар, 2006 року закінчив загальноосвітню школу І-ІІ ст. №1, нині студент Інституту філології та журналістики Вінницького державного університету імені М.Коцюбинського. Автор книг «Дівчино, дівчино, де твої крильця?» (2006), «Паперова зозуля» (2008), лауреат Міжнародної заохочувальної німецько-української літера-турної премії ім. Олеса Гончара (2006).

ПОДОЛИННИЙ АНАТОЛІЙ МУСІЙОВИЧ - нар. 1 травня 1940 р. в с. Шипинки Барського району Вінницької обл. Педагог, літературознавець, доктор філологічних наук. Закінчив Вінницький педінститут (1966). Учителював в с. Ялтушків Барського району. З 1976р. - на кафедрі української літератури Вінницького педінституту. Входить до складу обласного товариства української мови ім. Шевченка (нині "Просвіта"). Автор окремих видань: "Місто Бар" (1974 та 1990), "Пам'ять землі Подільської" (1976), збірки віршів для дітей "Яблуко з Рахнівки" (1996), збірки поезій "Вікнина" (1998). Упорядник книги "З-над Божої ріки" (1998). Нині - професор Вінницького державного університету ім. М.Коцюбинського.

СЛОВАЦЬКИЙ ЮЛІУШ (1809-1849). Польський поет. В. 1825-1830 рр. молодий поет подовгу жив у с.Верхівка Барського району. У багатьох рядках найкращого твору Словацького - поеми "Беньовський" описано м. Бар, його околиці. На українську тему написано чимало творів поета. У с. Верхівка на будинку, в якому він жив (тепер школа), встановлено меморіальну дошку.

СТУСЕНКО ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ - нар. 29 листопада 1981 р. в м. Бар, навчався у Барській школі № 1, закінчив Київський Національний університет ім. Т.Г.Шевченка, автор гумористичних творів, які друкуються в журналах "Перець", "Березіль", "Київ", газетах "Я. ТИ. МИ", "Слово", автор книг «Перший зуб» (2003), «Чорні вогні» (2005), «Бунт праху» (2007).

Лауреат премії «Благовіст», член СП України.

ЯБЛОНСЬКИЙ ГЕНРІХ (2 лютого 1828р. с. Стрільчинці, тепер Немирівського р-ну Вінницької обл. - 2 січня 1869, Марсель, Франція) - польський письменник. Псевдонім - Подоляк з-за кордону; Генріх з Бара. У березні 1848 р. жив у родичів поблизу Бара. Автор віршів українською мовою. Польською мовою написав поеми "Гвідо", "Дженні", цикл віршів "Образи Сходу".

Місцеві автори

АНДРУХ НАТАЛЯ ІВАНІВНА - (5 грудня 1936 р – 11 липня 2006 р.). Народилась в с. Церівка Ново-Айдарського р-ну Донецької обл. в учительській сім'ї. Закінчила Могилів-Подільський технікум торгівлі. Освоювала цілинні землі в Казахстані. Згодом з сім'єю повернулася на Поділля. Працювала в буряківничій ланці колгоспу с. Червоне Барського р-ну. Автор збірки "Солов'ї на криниці" (1991).

ВЯЛИХ ВІКТОР ПАВЛОВИЧ - музикант.

Народився в липні 1944 року. Закінчив музичне училище в м. Вінниці. Навчався він в інших музичних закладах. Друкується в періодиці. Створив декілька неопублікованих поетичних збірок. Серед них "Біла сорочечка, чорная печаль", працює музичним керівником Барського будівельного ліцею. Лауреат музичних конкурсів. Член літературного об'єднання "Гроно самоцвітів".

ДЯЧЕНКО ГАННА ПЕТРІВНА - нар. 11 листопада 1947 р. в с. Долиняни Муровано-Куриловецького р-ну Вінницької обл. Відмінник освіти України, викладач вищої категорії, викладач-методист Барського педучилища. В 1997 р. вийшла її збірка поезії "Я словом дорожу".

ЗЕЛЕНЕНЬКА ІРИНА АЛІМІВНА - нар. 6.07.1979 р. у м. Барі, навчалась у Барській школі №4, закінчила Вінницький пед. ун-т, тепер працює у БАДТ викладачем української мови і літератури. Видала збірку поезій "Я тим нічого не вигадую" (2000), "Уявіть собі музику" (2001).

ПАНИШЕВСЬКИЙ ЕДУАРД ЯНОВИЧ - (12 травня, 1924 р. - 25 березня 2001 р.). Народився в м. Ростов-на-Дону (Росія). Закінчив відділ російської мови і літератури Вінницького педінституту (1953). 40 років учителював у школах Бара, нагороджений значком "Відмінник народної освіти України". Видав збірку творів «Добрий Мир» (1990), "Притяжение" (1992), "Радость жизни" (1994), "Родник" (1995), "Чарівне Поділля (1996). Художник, автор понад 80 картин.

САВІНKOVA ОЛЕНА ФЕДОРІВНА – 17 вересня 1931 року, учитель музики. Пише російською та українською. Друкувала вірші у «Поетичній антології освітян Вінниччини» (2003), збірка віршів «Белый цвет» (2004, 2008), збірка «Гроздь рябины» (2006), вірші поетеси «Дві ялинки», «Гімн Гармацької школи», «прощання з Гармаками» покладені на музику композитором В.П. Колотієм. Серед барчан дуже популярним є романс «Весна у Барі» на вірші О.Ф. Савінкової, а музику написав самодіяльний композитор О.Горецький.

СТОРОЖУК АНТОНІНА ІВАНІВНА - нар. 9 червня 1949 р. в с. Новосілка Муровано-Куриловецького р-ну Вінницької обл. - Педагог, етнограф, фольклорист. Закінчила Тульчинське культосвітнє училище (1967), Вінницький педінститут (1972), Викладач Барського педагогічного училища, кандидат мистецтвознавства. Відмінник народної освіти України, викладач-методист, делегат I з'їзду вчителів України. Автор книги "Калинове намисто" (1993), посібник з музики та народознавства "Луна співочої душі" (1996). Лауреат фестивалю української пісні "Буковинський жайвір" у Чернівцях (1994), автор збірки дитячих казок «Казочка, яка жила поруч» (1999, 2003).

ШАЙДЕЦЬКИЙ ФРАНЦ ІВАНОВИЧ - (13 липня 1928-16 червня 2001). Народився в с. Бучки Малинського району Житомирської обл. Працював на будовах Донбасу, в Казахстані. З 1967 р. проживав в с.Окладне Барського р-ну. Автор двох поетичних збірок "До берега" (1993), "Трепами юності" (1994).

Художники з нашого краю

БИЧKOVA ВІРА СЕМЕНІВНА – (13 вересня 1899 р.- 4 червня 1990р.).
Заслужений майстер народної творчості.

КРАВЧЕНКО АНАТОЛІЙ ГРИГОРОВИЧ 1956 р.н. - член СП художників України.

КЛЮШКІНА ЛЮДМИЛА ГЕННАДІЇВНА – (нар.26 червня 1963 р.), член СП художників України.

РОСОЧИНСЬКИЙ ЛОГІН ІВАНОВИЧ – (нар. 24 листопада 1926р. – 7 жовтня 2008 р.)

ЦИКАЛ МИКОЛА ІВАНОВИЧ – (13 травня 1932 р. - 9 серпня 1995 р.)

ТИМОШЕНКО ПАВЛО ФЕДОРОВИЧ – (27 січня 1939р.) с. Красний Колядин, Чернігівської обл.
Почесний громадянин міста Бара (2009).

РАЗАНЦЕВА ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА – (нар. 31 січня 1974 р.)

КОРЖЕНЮК РУСЛАН МИКОЛАЙОВИЧ – (нар. 16 квітня 1976 р.)

Роботи місцевих майстрів

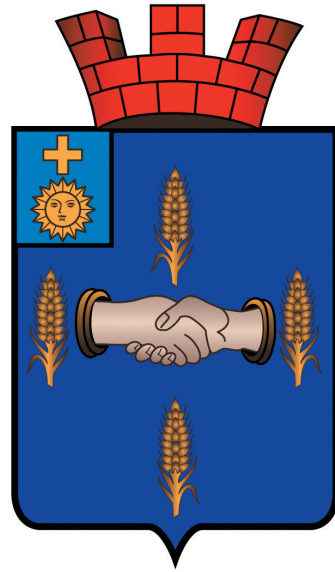

Герби міста різних історичних періодів

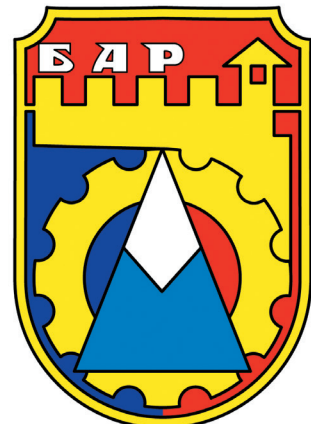
1540 р.

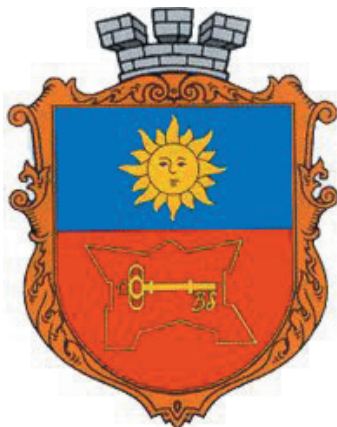
1864 р.

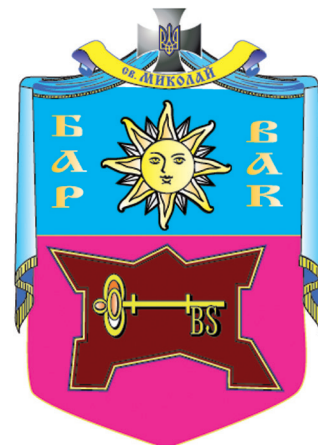
1960 р.

1984 р.

1999 р.

2007 р.

Найважливіші події в історії Бара та його околиць

- Близько 300 тис. років тому – ранній палеоліт. На Поділлі з'являється древня людина. Первісна стоянка біля с. Лука-Врублівецька на березі Дністра.
- IV-III тисячоліття до н.е. – поселення трипільської культури на східній околиці Бара, Ялтушкова, Ходак, Бригідівки.
- II тисячоліття до н.е. – могильник комарівської культури (доба бронзи) на південній околиці міста (с. Чемериси-Барські).
- VI-V століття до н.е. – скіфське поселення на західній околиці міста.
- II-V століття н.е. – поселення черняхівської культури в західній частині міста (Капцанівка) та уздовж лівого берега річки Рів (поселення Гайове і Гармаки).
- IX-XII – давньоруські пам'ятки на місці поселення уличів у Рові (с. Чемериси-Барські).
- 1362 – перемога військ Великого князівства Литовського при сприянні місцевого населення над татарами біля річки Снивода (поблизу Хмільника на Поділлі). Початок доби литовського правління.
- 1363 – наш край згадується в літописі під назвою «Поділля».
- 1401 – перша документальна згадка про місто і замок Рів в грамоті Свидригайла, де був підпис Альберта Ровського, державця замку.
- 1410 – участь трьох подільських полків в Грюнвальдській битві об'єднаних сил слов'янства і прибалтійських народів проти німецьких рицарів.
- 1434 – створення Подільського воєводства.
- 1435 – Рів - власність Георгія Кунцовича.
- 1443 – Рів і Ялтушків стали власністю Стогнева Рея із Шумська.
- 1449 – початок доби польського правління в нашому краї.
- 1452, червень – татари спустошили Поділля і м.Рів, захопили старосту Стогнева Рея з дружиною та дітьми.
- 1456 – місто Рів стає власністю воєводи Андрія Одровонжа.
- 1533, липень – королева Бона Сфорца разом з сином, майбутнім королем Сигизмундом Августом відвідала наш край і облюбувала місце для будівництва замку.
- 1537 – королева Бона Сфорца викупила місто у Станіслава Одровонжа і доручила старості Войцеху Старжеховському, підкоморію львівському, будувати замок на лівому березі р. Рів.
- 1538-1539 – побудова замку і міських укріплень.
- 1540 – новий замок одержав ім'я Бар за назвою родового італійського князівства Бони – Барі. Місту надано Магдебурзьке право, тут поселилися вірменські та єврейські купці. Місто одержало герб із зображенням букв «B.S.» - за ім'ям королеви. Перша згадка про місто під попередньою назвою Рів на географічній карті Польщі та Угорщини (Бернард Ваповскі, Себастьян Мюнстер-Базель, Швейцарія).
- 1540-1552 – старостою був Бернард Претвич, якого назвали «мур краю Подільського» та увіковічили в приказці: «За пана Претвіца вольна от татар граница».
- 1550 – осада Бара 5-тисячним загоном волохів, руйнування ними Ялтушкова, Маньковець, Бирлинець (Лісове).
- 1553-1571 – правління Мартина Герборта, старости, за якого відбувалась побудова нового кам'яного замку. На честь Мартина Герборта назва село Мартинівка, де була старостинська пасіка, скло-дувня, гута. Тут заготовлялася деревина для виробництва паперу.

1571-1588 – старостою був Микола Творовський з Бучача.

1577 – перед походом у Молдавію гетьман Іван Підкова був у Барі, спілкувався зі старостою барським.

1588-1612 – староста барський Станіслав Гольський при якому було засновано перший у цьому краї домініканський монастир.

1592 – місто Бар під теперішньою його назвою зображено на карті Польщі Вацлавом Гродецьким і Йоганом Буссемехером (Кельн).

1594 – повсталі козаки і селяни під проводом Северина Наливайка захопили місто і замок, провели тут козацьку раду.

1612-1620 – правління Станіслава Жолкевського, гетьмана і канцлера, першого з ряду гетьманів – старост барських. Ним засновано в Барі єзуїтський монастир у 1616 р. та колегіум, перший на Поділлі (за іншими джерелами - в 1635 р.)

1620, осінь – вторгнення на Поділля військ Буджацької орди.

1627, 12 листопада – 7 грудня - повстання на флагманській турецькій галері невільників, керованих Марком Якимовським з подільського міста Бар. Подвиг описав італієць Марко Томазо Марнавізіо у книзі, що вийшла друком у Римі під назвою «Реляція про взяття флагманської галери Олександрійської флотилії у порту Метелліно, при якому було звільнено 220 невільників-християн завдяки мужності капітана Марка Якимовського, невільника на цій самій галері».

1623-1646 – старостою був гетьман Станіслав Конецпольський, при якому французький інженер Боплан за своїм проектом перебудував Барську фортецю, руїни якої збереглися досі.

1622-1651 – роки життя Данила Нечая, брацлавського полковника (1648-1651), сподвижника Б.Хмельницького. За свідченням протоколу, «у цього Нечая люди з Бару, бо й сам він з Бару».

1630-1647 – перебування в Україні, переважно в Барі, французького військового інженера і картографу Гійома-Левассера де Боплана, який склав історично-топографічний «Опис України, або областей Королівства Польського, розташованих між кордоном Московії і Трансільванії». Крім Бара, він будував замки в Кодаку, Бродах, Кременчуці.

1634-1647 – у Барі пройшли дитячі роки та навчання в єзуїтському колегіумі Мирона Костіна (1633-1691), видатного молдавського політичного діяча і літописця.

1640-і роки – будівництво в Барі арсеналу інженером-архітектором Кшиштофом Арцишевським, автором аналогічних споруд у Мальборку, Луцьку, Варшаві, Львові, Кракові, Кодаку і Кам'янці-Подільському. Перебування в Барі з військом короля Яна-Казимира, великого коронного гетьмана, а згодом короля Яна III Собеського, ряду відомих політичних діячів Речі Посполитої.

1648-1654 – козацько-польські війни. Роки національної визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького.

1648, 25-31 липня – штурм і взяття загонами Максима Кривоноса Барського замку. Створено Барський полк на чолі з П.Олександренком (Кішкою).

1649 – Барська козацька сотня у складі Брацлавського полку.

1651, лютий – у Барі перебував з військом Богдан Хмельницький, видав тут 16 лютого свій Універсал.

1652, червень; 1653, 2-3 (12-13) червня. В таборі під Баром Хмельницький підписав серію універсалів.

1653, вересень – під Бар прибули головні сили Війська Запорізького на чолі з гетьманом Богданом Хмельницьким.

1653, 8 (18) листопада – з табору під Баром Богдан Хмельницький пише лист до послів московського царя у зв'язку з рішенням Земського собору прийняти Україну до складу Московії.

- 1655, 26 червня (6 липня) – в таборі під Баром Богдан Хмельницький видав Універсал на землеволо-діння Якиму Сомкові.
- 1655,15 (25) липня – з табору під Баром гетьман Богдан Хмельницький надіслав листа до волоського воєводи Костянтина Щербана про відправку посла.
- 1655 – запис про нагородження барського аптекаря Гааза, приватна аптека якого була відкрита кілька років до того при цеху хірургів Барського гарнізону.
- 1656 – відомий турецький мандрівник Евлія Челебі писав: «Камінний Бар - воістину сильна фортеця».
- 1658-1664 – Барське староство належало Івану Виговському.
- 1659, 11 грудня – лист гетьмана Івана Виговського до польського короля про осаду Барського та Меджибозького замку бунтівниками.
- 1662, 24 січня – до підкоморія київського Стефанія Немерча відправлено листа сенатора і київського воєводи І. Виговського про виплату коштів на утримання Барського гарнізону.
- 1663 – початок повстання в Барі козаків Подільського полку під проводом полковника Остапа Гоголя проти гетьмана Павла Тетері.
- 1675, літо – наказний гетьман Остап (Євстафій) Гоголь (Яновський) разом з польськими військами вступив у боротьбу з турками за визволення Поділля і Брацлавщини. З Гоголів-Яновських походять український письменник Василь Гоголь та його син, український і російський письменник Микола Гоголь. На захід від Бара (близько 30 км.) і тепер є село Гоголі, яке (за переказами) пов'язане з корінням роду Гоголів-Яновських.
- 1671-1672 – польсько-турецька війна за Правобережну Україну.
- 1671, серпень – похід польського війська з-під Кам'янця до Бара, описаний в «Щоденнику» німця Ульріха фон Вердума: «Бар раніше ... багате і людне місто, а тепер воно майже повністю спустошене».
- 1672, 18 жовтня – Бучацький мирний договір між Польщею і Туреччиною, за яким Поділля відійшло під владу турків «Паша кам'янецький ... свою старшину турецьку з військами поставив у Бару, Меджибожі і інших».
- 1686, 6 травня – «Трактат про вічний мир» між Польщею і Туреччиною, за яким Поділля залишилось під протекторатом султанської Туреччини.
- 1699, 16 січня – Карловицький мирний договір між Польщею і Туреччиною, за яким Поділля повернуто у склад Речі Посполитої. Кінець турецького панування в Барі.
- 1702, листопад – повстання під керівництвом Семена Палія, повстанці захопили Бар.
- 1711, травень-червень – Прутський похід російської армії на чолі з царем Петром I проти Туреччини. Лист царя своїм сподвижникам від 6 червня з Бара.
- 1713-1785 – роки життя Івана Григоровича-Барського – українського архітектора, одного з основоположників українського бароко, рідного брата мандрівника Василя Григоровича-Барського.
- 1757 – завершено спорудження Свято-Успенської церкви у Барі.
- 1768, 29 лютого – проголошено Барську конфедерацію. Початок військової кар'єри національного героя Польщі, оборонця Ченстохови, Казимира Пулавського, згодом, після поразки конфедератів, генерала кавалерії у боротьбі за незалежність США, національного героя США.
- 1768, травень – початок Коліївщини – повстання гайдамацьких загонів.
- 1768, червень-серпень – розгром польськими і російськими військами гайдамацьких загонів.
- 1787 – завершено будівництво нового приміщення Барського монастиря і колегіуму та освячено їх львівським єпископом Петром Белянським.

- 1793, 27 березня – другий поділ Польщі. Маніфест Катерини II про включення Правобережної України до складу Російської держави.
- 1793, 13 квітня – указ про утворення Ізяславської і Брацлавської губернії, а також Кам'янецької області, в складі якої Бар був повітовим містом.
- 1795, 1 травня – утворення Брацлавської, Волинської і Подільської губерній. Бар стає заштатним містом Могилівського повіту, а села колишнього Барського староства увійшли до складу Літинсько-го, Лeticівського і Могилівського повітів.
- 1803 – на базі школи отців-василіан відкрито повітове училище.
- 1804, 16 (4) грудня – у сім'ї підполковника уланського полку, що квартирував у Барі, народився Віктор Якович Буняковський, у майбутньому - визначний математик, віце-президент Петербурзької академії наук. Помер у Санкт-Петербурзі в 1889 році.
- 1806, 19 червня – указ Олександра I про підтвердження привілею раніше дарованого місту Бар.
- 1811 – спорудження костюлу святого Миколая; перебудований у стилі неоготики в 1906 р. Тепер носить ім'я святої Анни.
- 1812, липень-вересень – формування на Поділлі полку бузьких козаків для боротьби з військами Наполеона.
- 1813-1835 – антикріпосницький рух на Поділлі під керівництвом У.Кармалюка (1787-1835), який жив у селі Головчинцях Барського староства (тепер Кармелюкове Жмеринського району).
- 1821-1825 – участь подолян О.П. Юшневського (1786-1844), О.Й. Корнілова (1800-1834) та П.Х. Дунцово-Вигодовського (1862-1881) у керівництві декабристським рухом на Поділлі.
- 1825-1830 – наш край (с. Верхівка, м Бар) періодично відвідував польський поет-демократ Юліуш Словацький.
- 1828-1869 – роки життя польського поета Генрика Яблонського, який писав твори й українською мовою та підписувався псевдонімом «Генрик з Бара».
- 1829 – перша згадка у відомостях Свято-Успенської церкви Бара про общину росіян-старообрядців (17 сімей), що поселилися в передмісті (с. Балки).
- 1831, 19 лютого – у м. Барі відбувся з'їзд Конспіративних організацій Правобережної України, який заснував польське «Патріотичне товариство» й обрав комітет по підготовці повстання.
- 1831, 2 травня – в бою під Дашевим (тепер Іллінецький район) зазнав поразки семитисячний загін повстанців-поляків Київської і Подільської губернії (командир - генерал Колиско).
- 1837 – монастир у м. Бар стає Свято-Покровським православним чоловічим.
- 1847-1860 – при монастирі працювало переведене з Привороття (поблизу Кам'янця) Барське духовне училище, яке потім перевели в Кам'янець-Подільський.
- 1846 – в с. Чемериси-Волоські (тепер с. Журавлівка Барського району) народився диригент і композитор Тадей Денисович Ганицький. Згодом керував музичною школою в м. Лодзь.
- 1865 – збудовано Барський винокурний завод (тепер спирто-дріжджовий комбінат).
- 1871 – збудовано Ялтушківський цукровий завод.
- 1874-1875 – у Барі проживав разом з батьками і закінчив тут початкову школу майбутній український письменник Михайло Коцюбинський (1864-1913).
- 1870-1892 – спорудження в нашому краї залізничних ліній Жмеринка-Волочиськ і Жмеринка-Могилів-Подільський.

1891, літо – Бар відвідав М. Грушевський (1866-1934), який збирав матеріали для своєї магістерської дисертації «Барське староство. Історичні нариси XV-XVIII ст.», потім він став визначним українським істориком та лідером національного руху, першим президентом України.

XIX – початок XX ст. - бурхливий розвиток у Барі художнього гончарного промислу, зразки якого й досі є у фондах музеїв Львова, Києва, Полтави, Санкт-Петербурга. Письмова згадка про цех гончарів з Бара відноситься до XVI століття.

1896-1969 – роки життя відомого українського математика О.Смогоржевського, який народився в с. Лісові Бирлинці (тепер с. Лісове) Барського району. Він є нащадком роду митрополита Ясона Смогоржевського (1786-1788).

90-ті роки XIX ст. - спорудження чавуноливарного заводу на хуторі поблизу Луки-Барської німцем Герхнером. У 1932 завод перевезено в Бар і на його базі створено Барський машинобудівний завод.

1900 – Барський цукровий завод видав першу продукцію.

1905, травень – страйк робітників Барської та Ялтушківської цукроварень.

1905, літо – страйки сільськогосподарських робітників в селах Верхівка, Войнашівка, Гулі, Комарівці, Матейків, Мартинівка, Митки, Підлісний Ялтушків, Степанки, Супівка, Хутір-Чемериський, При-мощаниця.

1907-1920 – роки діяльності Барського реального училища (теперішнє приміщення середньої школи №4). Перший випуск відбувся в 1912 р.

1913-1922 – в реальному училищі, а потім у профшколі, утвореній на базі училища, навчався Юрій Делімарський (1904-1990), який став академіком-хіміком, директором науково-дослідного інституту загальної і неорганічної хімії у м.Києві.

1913, 30 серпня – народився в с.Попівка (тепер с.Широке, на схід від Бара) один із найсильніших борців-важковаговиків 40-60 років, чемпіон світу 1955 р., чемпіон СРСР 1944,45,47,49 рр. Олександр Мазур. Помер у грудні 2006 року в Москві.

1914, 4 серпня – у Львові політичними емігрантами з Наддніпрянської України створено Союз визволення України, який першим проголосив своєю метою утворення самостійної української держави. Одним з головних діячів Союзу був подолянин Олександр Скоропис-Йолтуховський (1880-1950), у 1918-1920 – губернський комісар, староста України на Холмщині, Підляшші і Західній Волині. З 1920 р. жив у Берліні, де був засновником Українського наукового інституту. В 1945 році інтернований у Сибір, де помер у засланнях.

1914, 10 серпня-13 вересня – Галицька битва. Взяття російськими військами Східної Галичини. В Барі розміщуються тилові служби VII російської армії.

1916-1918 – роки революційної діяльності Миколи Врублевського (1897-1917). У листопаді 1917 року – голова Барського військкревкому. З березня 1918 – секретар народної освіти і міжнаціональних справ Української робітничо-селянської республіки, потім член Бюро для керівництва повстанською боротьбою в тилу австро-німецьких військ. Загинув у Києві, могила - у передмісті Бара, с.Балки. Пам'ятник йому відкрито в Барі 1 листопада 1986 року.

1917 – масові селянські виступи проти поміщиків «експропріація експропріаторів».

1918, 27 січня – підписання в м. Барі представниками Центральної ради договору, після чого в Україну прибули війська Німеччини й Австро-Угорщини.

1918, 19 серпня – збройне повстання в містечку Ялтушкові проти австро-угорських окупантів. Загинуло близько 50 повстанців, спалено 300 будинків у Ялтушкові і Слободі Ялтушківській.

1918, 15 листопада – нарада підпільників м.Бара про організацію партизанського загону, який очолив учитель Павло Горбатий.

1918-1919 – Барська міська управа випустила 27 різновидів розмінних білетів номінальною вартістю в 1,3,5,10 рублів.

1919 – проживання в м.Барі та с.Верхівці сім'ї Ісидори Борисової (Косач), молодшої сестри поетеси Лесі Українки.

1919, березень – бій біля Бара між Запорізьким корпусом УНР і військами більшовиків.

1919, літо – в Барі перебувала Головна Команда Української Галицької Армії.

1919, жовтень-листопад – масові захворювання на тиф галицьких стрільців, що перебували на Поділлі. «Щоденник командування УГА» свідчить, що лежали хворими на тиф у Барі – 2500, в Ялтушкові – 200, в Маньківцях – 150 вояків.

1920, 24 червня – бій біля Бара між більшовицькими і польськими військами.

1920, листопад – в місті встановлено Радянську владу.

1920, 8 листопада – в Ялтушкові розмістився штаб Симона Петлюри.

1923, 7 березня – постановою уряду України був утворений Барський район із сіл частини Чемерисо-Волоської, Межирівської, Вівсяницької, Женишковицької, Кошаринецької і Мар'янівської волостей. Цією ж постановою були утворені Копайгородський і Ялтушківський райони. Ялтушківський район ліквідовано і приєднано до Барського 3 лютого 1931 року, а Копайгородський – 10 вересня 1959 року. Указом Верховної Ради УРСР 25 червня 1959 року до складу Барського району передані із Деражнянського району села Васютинці і Лука-Барська.

1923 – у місті відновили роботу цукровий завод, 12 дрібних майстерень, 4 цегельні, млин і друкарня.

1925 – проведено першу реконструкцію спиртового заводу.

1925, 1 серпня – в газеті «Вісті ВУЦВК і Харківського губкому» надруковано кореспонденцію про досвід роботи сільськогосподарського колективу «Згода» с.Верхівки.

1929 – початок масової насильницької колективізації селянських господарств.

1930-1932 – масові репресії проти власників господарств з висилкою за межі області, в Сибір і Карелію (знищення куркуля як класу).

1932-1933 – навмисне створений голод, метою якого були терор і помста непокірному українському народові. Лише за півроку в с. Польовому померло – 200, а в Копайгороді – 273 особи. Геноцид проти українського народу.

1936-2006 – роки життя Анатолія Панасовича Гарматюка, автора багатьох книг гумору і сатири. лауреата премій ім.С.Олійника (1985), ім.М.Годованця (1990) та ім.С.Руданського (1994). Народився в с. Мигалівці, помер у м.Вінниця.

1937-1938 – «єжовщина» - планове винищення «простих радянських людей» і не тільки. Масові безпідставні репресії проти римо-католиків, етнічних поляків, яких звинувачували в участі в міфічних «боювках». Лише у Вінниці влітку 1943 року міжнародні комісії дослідили 95 могил, в яких виявлено 9439 осіб, замордованих режимом.

1939-1941 – «ліквідація ліквідаторів», згортання великого терору. У Вінницькій області з 122-х вищих офіцерів НКВС тільки 21 залишився на своїй посаді.

1941, 22 червня – напад фашистської Німеччини та її сателітів на Радянський Союз.

1941, 16 липня – війська фашистської Німеччини окупували Бар.

1941, осінь – в Ялтушкові почала діяти підпільна група на чолі з інженером цукрозаводу Володимиром Семеновичем Баносом (1908-1944).

1941 – льотчик Павло Дем'янчук із Копайгорода під Калугою знищив німецького «Мессершмітта» і таранив «Хейнкель-111».

- 1942, лютий-липень – в Барі створено підпільну організацію під керівництвом бухгалтера Барського машзаводу Л.Л. Гуменного, в Ялтушкові – під керівництвом директора місцевої школи І.М. Щербацького та в с. Верхівці – під керівництвом голови колгоспу П.М. Кривди.
- 1943 – підпільники А. Абрамович, У. Кухар, В. Ткачук знищили ворожий двомоторний літак, який зробив посадку біля с.Васютинці, а Я. Богданов, А. Хамзін, Р. Якупов підпалили залізничний міст біля залізничної станції Бар.
- 1942-1943 – фашисти розстріляли і замучили в Барі 6700 осіб, з них 28 підпільників, в Балках (румунський концтабір) – 720, у Верхівці – 37, у Чемерисах-Волоських (тепер с.Журавлівка) – 13. У німецьку неволю відправлено: з Бара – 1200, з Балок – 26, з Біличина – 105, з Гармак – 143, з Козарівки – 41, зі Шпирок – 50, з Чемерис-Волоських – 115 жителів.
- 1943, 19 червня-початок серпня – перший рейд Вінницького партизанського з'єднання (командир Я.І. Мельник) по Поділлю. Проведено 16 боїв, пройдено 1500 км.
- 1944, 9 січня-17 березня – другий рейд партизанського з'єднання Мельника-Бурченка разом із партизанською бригадою В. Нижника через 27 районів Поділля.
- 1944, 11 січня – розстріл фашистами в м. Жмеринка учителів-підпільників Миколи Гринника, Анатолія Фальборка, Костянтина Андріяша, які керували підпільними групами в селах Примощаниця, Мартинівка і Митки, та підпільниць Марії Загребельної і Тамари Сілецької. Всього за роки війни на Вінниччині діяло 6 партизанських з'єднань, 10 партизанських загонів та окремі партизанські групи, до складу яких входило 19,3 тис. бійців. Месники знищили 34 тис. ворогів, пустили під укіс 265 ешелонів із живою силою і технікою ворога, висадили в повітря 369 залізничних і шосейних мостів, знищили понад 1500 автомашин, велику кількість зброї, врятували від вивезення до Німеччини десятки тисяч громадян області.
- 1943, 28 грудня – 1944, 26 березня – визволення Вінниччини військами 1-го Українського фронту (командуючий Г.К. Жуков) та 2-го Українського фронту (командуючий І.С. Конєв), їх підтримували 2-а і 5-а повітряні армії, 6-а, 2-а і 5-а гвардійські танкові армії.
- 1944, 20 лютого – партизани зайняли села Матійків, Трудолюбівку і Павлівку, паралізували залізницю Жмеринка – Могилів-Подільський.
- 1944, 19-26 березня – війська 18-ї, 38-ї, 40-ї армій вели бої за визволення району від фашистських загарбників. У цих боях загинуло 1186 наших бійців, які захороненні в братських могилах м. Бара, сіл Ялтушкова, Підлісного-Ялтушкова, Журавлівки, Матейкова та смт. Копайгорода.
- 1944, 25 березня – частини 305-ї стрілецької дивізії (командир - полковник О.Ф. Васильєв), 74-го стрілецького корпусу 38-ї армії оволоділи Баром. На шосе від Івановець до Бара (5 км) було захоплено близько 1000 ворожих автомашин, які відступали сюди з Вінниці. «Славно ви попрацювали тут, під Баром ...» - сказав потім маршал Г.К. Жуков командуючому армією К.С. Москаленку.
- 1944, 24 березня – в бою за визволення с. Мигалівці загинув російський поет Володимир Кудрін.
- 1944, 11 липня – в бою біля с. Антабалга (Литва) здійснив свій подвиг уродженець села Буцні, старшина Микола Медвецький, якому посмертно присвоєно звання Героя Радянського Союзу.
- 1944, 28 жовтня – завершено визволення України від фашистів.
- 1945, 8 травня – капітуляція фашистської Німеччини. 14000 жителів Барського району брали участь у війні. Майже половина з них полягла. Відзначені званнями Героя Радянського Союзу М.В. Медвецький, О.І. Якимук, О.О. Щербаков. Повними кавалерами орденів Слави стали Ф.А. Вітомський, Г.П. Грабовляк, П.С. Ляховський, М.В. Савчук.
- 1945 – барчанин О.Д.Война брав участь у складі української делегації на чолі з Д.Мануїльським у підготовці та створенні ООН.
- 1945-1946 – відбудова народного господарства. Військові команди вивезли з Вінниччини до 31 грудня 131727 тонн зерна, а потім ще продовжували «викачку хліба», що призвело до голоду.

1946-1947 – повоєнний голод. В червні-липні поширилося повсюдне зрізування колосків (гоління) на колгоспних нивах. У Барському районі за це притягнуто до кримінальної відповідальності 57 осіб, у Копайгородському районі – 39. В основному це були жінки – вдови фронтників з дітьми. Наприклад, одна з таких типових «злочинниць» (с.Кошаринці) після голодної смерті одного з синів, щоб врятувати інших дітей, потрапила в тюрму за жменю зрізаних колосків.

1951, 6 січня – у Вінниці відкрито виставку робіт майстрів народної творчості, на якій представлено понад 300 зразків. Жителька Бара Віра Семенівна Бичкова (1899-1990) 31 раз брала участь у наступних виставках. Їй одній із перших в Україні в 1960 році присвоєно звання «Заслужений майстер народної творчості УРСР». Її пензлем створено понад дві сотні натюрмортів і пейзажів, а різцем – кілька десятків барельєфів, горельєфів та скульптур із дерева і гіпсу.

1957 – у Вінниці і районах області відбулися перші фестивалі молоді, в яких взяли участь тисячі обдарованих юнаків і дівчат: співаків, декламаторів, танцюристів.

1957-1993 – в Барі працювала школа-інтернат. Тепер це загальноосвітня школа №4, де в 1991 році створено краєзнавчий музей.

1969 – відкриття Барського автомобільно-дорожнього технікуму.

1976-1990 – будівництво трьох ліній газопроводу високого тиску (діаметр 1410 мм): Оренбург – західний кордон, Уренгой-Помари-Ужгород, «Дружба» - за участю німецьких, чеських, польських та італійських будівельників. Особливий підйом розвитку соціальної сфери (будівництво житла, дитячих установ, доріг, водозабірних станцій).

1985, травень – відкрито Барське педагогічне училище, тепер гуманітарно-педагогічний коледж.

1991, 6 грудня – створено Збройні сили України, в яких служили уродженці Бара та його околиць: командуючий військово-морськими силами України – адмірал Михайло Єжель (1952 р.н., с.Слобода Ялтушківська), начальник штабу Західного оперативного командування – генерал Віктор Тютюнников (1949 р.н., м.Бар), командири військових з'єднань – генерали Микола Цицюрський (1954 р.н., м.Бар), Володимир Рябоконт (1951 р.н. с.Кошаринці), Ф.Ю.Пастушок (с.Кошаринці), В.В.Чорний (с.Мартинівка), С.Є.Чернілевський (с.Гришки), В.І.Стефанишин (с.Войнашівка), М.М.Йолтуховський (с.Явтухи).

1991-1992 – вийшли з друку книги краєзнавчих нарисів про місто Бар та його околиці «Історія рідного краю» (автори І.Д. Барладин, М.П. Йолтуховський).

1993, 11 травня-30 листопада. Телестудія «Укртелефільм» за мотивами краєзнавчих нарисів «Історія рідного краю» проводила зйомки документального телефільму «Місто на Кучманському шляху». Автор літературного сценарію – керівник письменницької спілки Вінниччини Володимир Рабенчук, консультант – Микола Йолтуховський, режисер – Лоріда Червона, оператор – Ігор Міхеєв, редактор – Володимир Колодяжний.

2000, грудень – затверджено герб і прапор територіальної громади міста (автор ідеї Микола Йолтуховський).

2001 – вийшла друком книжка про місто Бар в польському місті Квідзині.

2001, липень – засновано міську газету «Барчани» (перший редактор – С.П.Навроцький).

2001, 21 серпня – у зв'язку з 600-річчям міста відкрито пам'ятник Михайлу Грушевському (скульптор М. Площанський).

2002 – відзначення 100-літнього ювілею ЗОШ №2 м.Бара.

2004 – розпочала свою роботу міська студія кабельного телебачення (перший директор – В.Ф.Масний).

2004, серпень – міжнародна конференція пам'яті Віктора Буняковського у зв'язку з 200-річчям від дня його народження, відбулася в Києві, Вінниці і Барі.

- 2004, серпень – приватний підприємець І.Лозінський («ПАПІРУС») здійснив перший в історії Бара ви-пуск листівок, присвячених історичним пам'яткам міста.
- 2004, 28 вересня – науково-практична конференція «Грушевський і Бар» , проведена на базі Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського.
- 2004, жовтень-грудень – багатолюдні збори, мітинги у Барі. Помаранчева революція.
- 2005, 29 вересня – I Міжрегіональна науково-практична конференція «Історична та літературна спад-щина М. Грушевського», відкриття куточка-музею М.С. Грушевського в Барському гуманітарно-педагогічному коледжі імені Михайла Грушевського.
- 2006, вересень – чергове святкування Дня міста та відкриття на ЗОШ №4 меморіальної стели на честь колишнього учня цього навчального закладу (тоді реального училища), потім відомого академіка-хіміка Юрія Делімарського.
- 2006, липень – заснована газета громадянської підтримки Барського району «Подолляни».
- 2006, 27 вересня – II Міжрегіональна науково-практична конференція, присвячена 140-ій річниці з дня народження М. Грушевського , «Грушевський М.С. – вчений, історик, громадський діяч».
- 2006, грудень – створено громадську організацію «Барське земляцтво»
- 2007, 8 вересня – відбувся I Всеукраїнський фестиваль стильної музики «БарРокКо», організаторами якого були міський голова О.Д.Козак та музичні колективи міста (гурти «Ф.О.Г» та «ВітаБревіс»).
- 2007, 27 жовтня – відзначення 100-літнього ювілею ЗОШ №4 м.Бара.
- 2007 – вийшов з друку навчально-методичний посібник кандидата мистецтвознавства, доцента Барського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. М.Грушевського Антоніни Сторожук «Музичний фольклор Східного Поділля» та диски з записом 47 автентичних пісень у виконанні керованого нею ансамблю «Голоси предків».
- 2008, 17 травня – Перша Міжнародна науково-практична конференція «Бар. Барська земля – крізь призму століть».
- 2008, 10 червня – Засідання бібліотечного клубу «Національні святині» в м. Києві на тему «Історія малих міст України: місто Бар Вінницької області».
- 2008, 31 липня – відкриття туристичного маршруту Хмільник-Бар.
- 2007-2011 – археологічні дослідження Барської фортеці під керівництвом старшого наукового співробітника Інституту археології Національної Академії Наук України Лариси Виноградської.

HISTORICAL BAR

Geographical position and the edge's nature

The town Bar is located between the hills of Podilska sublimity, on the left bank of the river Riv. It is a center of the district of an area of 1102 square kilometers and with the population of 28174 men and 34290 women according to the census of 2001. The town is occupied by 1387 hectares. Over 18 thousand citizens live here. On the territory of the district between hills and valleys the rivers Lyadova, Lozova, Nemiya, Murafa and Riv run. The last one is 330 meters high above a sea level. There are over 30 ponds in the district. Most of them are near the town and villages Kopaygorod, Antonivka, Verchivka, Maryanivka, Garmaky, Shershny. Some mineral springs is used in the industry. Among them are hydrocarbonate magnesium-calcium natural water «Barchanka» (Mataykiv Villiage) and «Nika» (Verchivka Villiage).

Typical forest-steppe territory of the edge has a rich and various vegetable world, which is predefined by good soils and moisture. Grey loams capable to be productive at the proper fertilization. The forest fund of district amounts the 17 739 hectares, where such kinds of trees as oak, hornbeam, ash, maple, linden-tree and birch are widespread. Among bushes you can find a hazel and wild rose. Wheat, rye, corn, pea, potato, sugar beets, sunflower grow on the fields.

The Bar district, called the «apple-tree branch of Podillya», is famous by its gardens, where trees well grow and give different fruits (apples, pears, plums and cherries). A lot of medical plants grow here. Among them are chamomile, mint, thyme, herd and others.

Different animals dwell on the territory of the district. It is possible to meet hares and hedgehogs in the forests. The most widespread birds living here are woodpecker. A fish of such kinds as perch, carp and pike is led in the rivers and rates of a general area of 1971 hectares.

The ancient history

Bar city is located on the powerful foundation. In early Earth development period present Podilska sublimity was the mountain system which had been inundated by a sea several times. In the period of ice age in Europe the glaciers hadn't reached our edge, but its climate was near to the climate of a present tundra.

Approximately 1518 thousand years ago a global rise in temperature began on the planet. It was resulted in the considerable raising of the ocean waters. American geologists of V.Pitman and V.Rayan, collecting together all known facts about that which took place here 7,5 thousand years back reconstructed the events of transformation of fresh lake in the salt Black sea. The bible flood which lasted about 300 days took place actually.

According to the scientific estimates about 200 thousand inhabitants lived in this land. It was more than a half of all the European population for that time. Those who had saved from the flood moved to a forest-steppe area (this facts are possible to be represented in Bible). They followed the plough and it became blessing for Europe during two ages.

Tracks of the Bugo-Dnistr culture which was brought by these tribes in our edge are considered to be a predecessor of the Tripilska culture. The unique facts of the Ukrainian ancient history are represented in the Gerodot's work written almost 2,5 thousands years before our days. His fourth book «Melpomena» tells about tribes of our edge habitants - alizons, who lived in that locality, where the Tiras (Dnister) River and the Gipanis River (South Bug) are get closer. From the ancient times Podillya was considered to be the «historical country of a sun» in compare with the land of Poland and Lithuania. That is why Gerodot wrote: «the sun is admitted to be the most decent emblem for it». In different times of history the momentous events took

place in our edge, but they wasn't evaluated properly.

The town Bar stands on the one of the major ancient ways called Kuchmansky. During the ages our town considered be the key to East Podillya. At the early ages of the present chronology system different ancient commodities were left here. Within the limits of city (on left bank of the Riv River, Kapcanivka) a brass ancient coin with the image of goddess Diana was found in 1997. In 1891 the Kamyanec-Podilsky museum received the copper coin of the Roman emperor Septimiya Severa made in the year of 194. It was found near the Mitky village on the location of an ancient settlement Key.

In Podillya near the Dnister River the tailings of nomad camp behaving to the early paleolith were found. In the next 150 thousands years ago the edge's subtropical climate had changed as a result of pulling down of the glacier. Then its landscape became like tundra and taiga.

Human collectives activated their struggle for existence, improved tools, and stayed longer on the one place. The investigation materials confirmed that the main employment of people was hunting on the big animals, wild horse and aurochs. The role of fire increased for them. Permanent habitations began to appear. Those people behaved to Neanderthal men. An ice-age was over in a mezolit epoch (10-8 thousands of years ago). A climate became alike to present one. Numerous human communities were broken to pieces, because hunting on small animals had already been possible even alone with applying bow and arrow invented in those period of time.

The period of the Bug-Dnister neolith (VI-V of millennium B.C.) is characterized by domestication of animals such as bull, pig, sheep, goat. Then people had learned to grow a wheat. Several settlements of that period were investigated in our district near the Kosharinci, Kuzminci, Malchivci, Mizhlissya, Martinivka and Vereshki villages.

A copper-age and a bronze epoch belong to the V-II

millennium B.C in our edge. That period is presented by a popular Tripilska culture. One of largest stone-age settlements of 100-120 hectares of an area existed about 5 thousand years ago on the right bank of the Lyadova River, not far from Yaltushkiv village. It was investigated by archaeologists in 1978, 1983 and 1994. Ceramic tableware, anthropomorphous statuettes, work tools were found there. The settlement of that period was found on the a right bank of the Riv River near Bar.

In two kilometers to the west of present city the Scythians left their tracks about 2,5 thousand years ago. In the middle of XII age the territory of our edge was a part of Galychina Rus, and since 1199 it was included into the Galychina-Volhyn principalities.

In 1240 the mongol-and-tatar hordes of Batiy destroyed Kyiv. Batiy reached Podillya and com-pelled habitants to pay him a contribution by wheat and millet. Podillya was under the power of tatars up to 1362, when the army of the Lithuanian prince Olgerd, won the battle on the Snivoda River (near town Khmilnuk) with a help of local population.

Then in our edge a mass building of fortresses was began in order to protect it from the South neighbours raids. Those fortresses became a basis for the origin of our town in major strategic directions of Kuchmansky and Black ways.

The history of town and edge

The settlement Riv existed on the right bank of the of the same name river to the beginning of XV age. The first documentary mention about our town was made as a record in the Deed of king Vladyslav of 1401 year. In June, 1452 Tatars attacked Riv, ravaged him and took in a captivity Ray with a wife and children. In 1456 Polish king Kazymyr allowed Andrey Odrovonzh to redeem Riv including Yaltushkiv, Ivanivtci and other villages in the Ray's relatives. The town was located on Kuchmansky way. Mykhajlo Grushevskiy marked in his book «Bar Starostvo» that the turkish-and-tatar attacks brought big losses for our edge. Here Ukrainian landownership prevailed. Among the owners local gentry families are remembered: Galuzinski, Volkovinski, Yoltukhovski, Vasyutinski, Shelikhovski, Popovski, Radzievski descendants of which live in the town Bar at a present time.

The year of 1537 was the beginning of the new period in history of our edge. This year Bona Sforca, wife of Polish King Sigizmund Old, Italian originally, redeemed the town in Stanislav Odrovonzha. She ordered to build a fortress on the left bank of the Riv River, where the modern Bar is located. In 1540 the town was given the Magdeburg's right, duty benefits, the first emblem with the letters of V.S. (Queen's favor decoration), and naming after Italian town Bari, the native town of Queen. During all 38 years of staying in Poland Bona took an active participation in state affairs, actively influenced on forming «Sigizmund's epoch». It was a period of the Polish culture and science development, and time of fatal events for nations inhabited Rich Pospolita and bordered upon it.

Myron Kostin (1633-1691), a prominent political figure, chronicler and Moldavian poet, spent his childhood and youth years In Bar. His father Yanko Kostin contested against tyranny of the Turkish sultan and was forced to save from pursuits in Podillya. He had an estate near Bar, where he was buried later. Myron Kostin got an education in Bar kolegium, well-known educational establishment of that time. At the beginning of 1652 he came back to Moldova, where

had got married with Olena Mogyla, the niece of Petro Mogyla and grandchild of Simona Mogila. Myron became one of the greatest landowners of principality, and took the third place in the property hierarchy of Moldavian feudal lords. Then M. Kostin, as a diplomat, arrived to Ukraine and visited Kamyanec-Podilsky and Bar not at once.

In Bar fight of the Ukrainian population against national and religious and attained a social burden culmination in summer in 1648. Taking into account the strategic value of city, king sent 200 German dragoons and 200 infantrymen with 4 cannons, which filled up Polish zalogu, which made about 3000 persons and had 50 cannons, 5 thousands of muskets, 100 barrels of gunpowder, here. After of many days preparation to assault cossack-peasant detachments at the assistance of petty bourgeois, on July, 31 laid hands on a morning by a lock. In 1648 year the Lordly regiment was created at the head with Petro Oleksandrovych Kishka (Oleksandrenkom). Also to Braclavskogo of regiment much vikhidciv entered from Bar and starostva. Cruel fights for Bar lasted with variable success during a few years. Here in September, 1653 arrived from 30-thousandth by an army. Khmelnytsky. A few universaliv is known with a mark «camp under Bar». From here Khmelnytsky revealed to the Russian ambassadors, that in the Polish camp under Zhvancem large difficulties and hunger, and cossacks are ready to take besieged assault. After electing of Ivan Vigovskogo by a hetman, Bar becomes his residence.

Active political, economic, and cultural life of the local citizens had been reflected in treasures of coins, found on the territory of Bar and its region. Also some mixed treasures which consisted of coins of almost 20 West European States was found here. During the last 130 years seven treasures had been found on the territory of Bar and its region. Such treasure is an invaluable find for science, especially if it is completely saved.

In 1851 the treasure, which was the biggest one among the variety of the treasures that had been ever found in European countries, was discovered on the territory of Volodivtsy Village. It consisted of 874 silver coins which had been made during the period of 1556 – 1620.

In 1891 the treasure which contained 48 silver coins of a middle face value was registered in Bar. Those were coins used in Rich Pospolyta and Prus-sian states in the XVI – XVII centuries.

The second well-known treasure was found on the M.Vrublevskiy Street of the town in 1978. The treasure consisted of 86 silver coins was passed to the Vinnytsya

regional museum.

The last treasure which contained 76 silver coins was discovered in 2002 in Bar. It was passed to the Vinnytsya state teacher-training university of the name of M. Kocyubinskiy. The state of maintainance of coins is mainly satisfactory, which enables to classify and identify them. Shell of the treasure is a small earthenware pot of a round shape made by a local skilled craftsman in the XVII century.

The treasure consisted of Polish-Lithuanian and Swedish coins of the XVII century, which were used as a cash in Ukraine and Podillya, particularly, in the period, when the power was held by Rich Pospolyta state, and in the period of Hetman state establishing.

In 1897 the treasure of 30 silver coins was found in Yaltushkiv Village of the Bar district. Part of them is Polish and Prussian money of the XVII century.

Another interesting treasure of coins was found in Kopaygorod Village of the Bar district in April of 2005. It was measured by 59 silver coins of Thing Pospolityo and 1 gold Dutch dukat. Probably the treasure was hidden by its owner for a short period of time, because any pot or its pieces were not found there.

Consequently, all the above mentioned treasures reflects the prevailing of Polish, Lithuanian, Prussian, Swedish, and German coins in a cash flow in Bar district in the XVI - XVIII centuries. 1 gold and 2074 silver coins of the Europe countries were discovered, which testifies about the large range of money-market and wide international trade relationships of the town.

During the period of Ukrainian revolution (1917-1920) there were 24 state banknotes of different face values (hryvnya, karbovanets) in cash flow of Ukrainian state.

Because of lack of money separate cities, including Bar, issued over the 4,5 thousand local banknotes. The banknotes of 1, 3, 5, and 10 rubles were issued by the local authorities in 1918-1919.

There are several interesting architectural buildings in Bar. Among them are a monastery of missionary sister-benediktinok-works, ruin of fortress of time of Bond, parochial church of St. Anna (1811), St. Uspenska church, built with the stone in 1757. Original is an apartment of the school №4. The committee of the 7th Russian army and a military printing-house were located there in 1917. Afterwards there were mechanical technical school and boarding-school.

Alcoholic factory, sugar plant and machine-building plant, joint Ukrainian-Australian enterprise «Pfanter Bar» function productively in the town. Three main gas pipelines of international value are located on the territory of the Bar region. Five multistory dwelling-houses, two kindergartens, teacher-training school, apartment of the district policlinic, house of solemn events, water intake complex, two boiler rooms of thermal network and motor-car ways were constructed in Bar district in times of building of gas pipelines.

Bar is famous by its educational establishments, namely humanistic-and-teacher training college by the name of M.Grushchewskiy, automobile technical school of Kiyv national transport university and one of the best sport schools in Ukraine.

